

JOVENTUT I ELS CLÀSSICS: MODERNITAT I ARRELAMENT EN LA CONFLUÈNCIA AMB EL NOUCENTISME*

Imma FARRÉ I VILALTA
Càtedra Màrius Torres (UdL)

Esser modern no consisteix pas en cercar quelcòm fora de tot lo que s'ha fet, perque aixís's cau en la extravagancia: Se tracta, al contrari, de coordinar tot lo que les edats precedentes ens han portat, pera fer veure còm el nostre sigle ha acceptat aquesta herència y còm en fa us. (Junyent 1905: 6)¹

INTRODUCCIÓ

La revista *Joventut* no desatén els clàssics en el seu afany d'acostar la literatura a una modernitat europea que es mou en múltiples direccions. A la pluralitat de tendències estètiques que exhibeixen les seves pàgines i que en el cas del sonet es troba en situació de bel·ligerància interna (Farré 2019: 195-239), cal afegir la presa de posició de la revista envers la recepció de la literatura clàssica, en especial de l'àmbit grecoromà en un primer estadi, i a la divulgació i la defensa dels clàssics catalans, sobretot arran de la incorporació de Ramon Miquel i Planas a la revista, en una conjuntura cultural que, d'una banda, i mirant de portes enfora, respon a les últimes tendències europees i, de l'altra, i de portes endins, projecta una mirada particular sobre el passat en les coordenades del nacionalisme. Es tracta, doncs, d'un moment de confluència en què el modernisme dels homes de *Joventut* s'agermana amb els interessos del noucentisme emergent que s'està gestant des de *Catalunya* i que de manera definitiva Ors explicitarà en les pàgines de *La Veu de Catalunya* a partir de 1906.

En tractar el classicisme en cada un dels moviments esmentats, Marfany (1987: 132) ja assenyalava l'existència d'una línia de continuïtat entre ambdós corrents:

* Aquest estudi sintetitza i reelabora el darrer dels tres apartats dedicats a la creació i la crítica literàries de la tesi doctoral «*Joventut*» (1900-1906) i el darrer modernisme, dirigida per la Dra. Glòria Casals i defensada a la Universitat de Barcelona el dia 29 de gener de 2016 (Farré 2016a).

1. Amb aquests mots, atribuïts a Gustave Moreau (1826-1898), Sebastià Junyent encapçala l'article «L'art nou y l'art vel», publicat en el número extraordinari de Cap d'Any de 1905, la direcció artística del qual havia estat al seu càrrec. Per altra banda, mantenim, en les citacions, l'ortografia original.

El neoclassicisme i el mite de la mediterraneïtat, normalment associats amb el noucentisme, no eren tampoc cap novetat, ni són, doncs, criteris distintius vàlids. Els modernistes, per definició, estaven amatents a seguir les darreres modes de París, i així ho havien fet [...] amb la reacció classicista anti-simbolista des d'almenys 1898. L'interès per la literatura antiga havia estat fomentat també per la influència de Nietzsche, les idees del qual al respecte havien estat divulgades, ni que fos d'una manera molt idiosincràtica, per Pompeu Gener i per Jeroni Zanné, a «Joventut», el 1901 i 1902. Donada la volubilitat del panorama literari parisenc, aquest neoclassicisme havia estat desplaçat a un segon pla per altres modes més recents, però el 1905 tornava a reaparèixer a cavall de la moda carducciana suscitada per la concessió del Nobel al poeta italià —igual com la mort de Ruskin havia deixat una breu onada de ruskianisme el 1901, per exemple. Però els noucentistes no van ser pas els únics a apuntar-s'hi. A partir de 1906 la moda neoclàssica va afectar molta gent, incloent-hi, per exemple, Maragall.²

Així, doncs, l'afany de recuperació dels nostres clàssics literaris és un fenomen que segueix absolutament l'avantguarda europea, encara que d'entrada pugui semblar contradictori. Ara bé, posats a distingir, certament el concepte de *classicisme* és diferent en ambdós moviments, ja que mentre que en el modernisme l'hem de circumscriure en el seu vessant estètic, sense l'assimilació del seu sentit profund, en el noucentisme, tal com indica Murgades (1987: 37), es converteix en un dels seus pilars ideològics. Així, aquest darrer moviment presenta com a diferències substantives

[...] el fet d'inserir-se ja en les coordenades d'una acció clarament política —concretament la desplegada pel catalanisme burgès aplegat a l'entorn de la Lliga— i el fet de remetre's, subsegüentment, a efectes d'importació mimètica, als valors reactius propugnats en estricta coetaneïtat dins l'àmbit europeu pels homes d'Action Française i, de manera més subsidiària, pels de l'École Romane (Murgades 2003: 19).

També Jaume Medina (1987: 79), en encarar-se a l'estudi de l'humanisme en el període noucentista des de la perspectiva de les traduccions, indicava que des de mitjan segle XIX els homes de lletres es dedicaven a estudiar i, sobretot, a traduir els clàssics grecs i llatins per tal d'aconseguir, d'una banda, incorporar el llegat dels clàssics a la cultura pròpia i, d'una altra banda, com a un mitjà més per a polir, fixar i ennoblir la llengua catalana i aconseguir, d'aquesta manera, situar-la entre les llengües més cultes del món.

A *Joventut* són presents els dos models a partir dels quals s'articula la recuperació dels clàssics, d'ençà de la Renaixença i fins a la publicació de les *Horacianes* (1906) de Miquel Costa i Llobera: el model mediterrani, en el qual sobresurt la poesia d'Horaci i posteriorment Carducci, que posa de moda la imitació dels ritmes clàssics sobretot arran de la publicació de les *Odi barbàres* (1877-1889) i la concessió del Nobel de literatura (1906); i el model nòrdic, amb Goethe al capdavant, el qual influeix especialment Maragall (Farré 2019: 110-133; Farré 2016b: 65-66).

Tot seguit abordarem l'estudi de l'interès del setmanari pel llegat clàssic, atenent als articles divulgats sobre autors clàssics, a càrrec principalment de Pompeu Gener i de

2. Vegeu, també, Marfany (1982: 41-42) i Murgades (1987: 36-37).

Jeroni Zanné, i sobretot els comentaris crítics recollits en la secció de crítica bibliogràfica. A més, estructurarem l'anàlisi en dos àmbits: a) la recepció dels clàssics de l'entorn mediterrani, especialment activa en els primers anys del setmanari, sota la influència de Nietzsche,³ i b) la recuperació i divulgació dels clàssics catalans, tasca que *Juventut* va emprendre amb decisió a partir de 1904.

LECTURA DELS CLÀSSICS COM A ELEMENT DE MODERNITAT

La revifalla del classicisme en els primers anys del setmanari, com adés apuntàvem, s'explica per l'efecte mimètic del que s'esdevé culturalment a França, on conflueixen el ressò de les idees de Nietzsche sobre la tragèdia grega, principalment, i la recuperació que des de diferents gèneres, en graus diversos i des d'Itàlia duen a terme, entre altres, D'Annunzio, Carducci i Casanova.

En el segon número de *Juventut*, Gener (1900) aporta la traducció d'un cant de l'època de la decadència de l'Imperi Romà en contra dels cèsars i del seu govern, descobert per l'hel·lenista alemany Hans Sprenkel en un dels seus viatges per l'Àsia Menor i Egipte, i que hom atribueix a Iàmblic, pensador neoplatònic de l'Escola d'Alexandria. Gener pretén fer avinents als lectors uns consells que no difereixen en res dels que el mateix redactor, seguint els postulats del vitalisme nietzscheà, començava a divulgar en les pàgines del setmanari:

Els forts, els vitals, son actius, evolutius, nous, sempre nous; creadors! Durs y brillants com el diamant, inexorables en la seva marxa en avant com la fletxa que surt del arch, com la pedra de la catapulta en la seva trajectoria, com el planeta en l'espai que marxa sense cuydarse dels pentacles dels astrólechs.

Tot en el món es moviment y lluyta. La única manera d'extendre la Vida, es anar lluytant. La pau s'obté després del triomf. Enveynar la espasa, es firmar la esclavitud; sellar la tomba.

No adorém las momias; respectém als morts, però enterremlos. Y continuém cantant joyosos pel camí de la Vida, sembrant l'ideal pels nostres fills. L'ideal es lo real; lo més poétich, lo més prácticich. (Gener 1900: 24)⁴

3. Els clàssics en llengua castellana no mereixen l'atenció dels homes de *Juventut*, llevat dels articles de Ramon Miquel i Planas (1905d), titulats «Cervantisme català», publicats un cop passada la celebració dels actes de commemoració del tricentenari de la publicació de la primera part del *Quixot*. En aquests, defensa que Catalunya ha estat, a diferència d'Espanya, el veritable baluard del cervantisme, cosa que demostra amb el repàs als traductors, il·lustradors, comentadors i apologetes catalans, els quals considera els veritables admiradors de Cervantes. Sobre aquest aspecte, vegeu Bacardí/Estany (2006: 65-85).

4. Gener dona a entendre en les notes a peu de pàgina de l'article que ha traduït directament del grec i que ha consultat puntualment la versió de l'hel·lenista alemany Sprenkel.

Sabem, per les seves memòries, que Gener havia estudiat llatí i grec al batxillerat i que la seva passió pel món grec arrenca dels seus anys de formació:

Allí donde mi admiración creció de punto fue en las elocuentes lecciones que dicho profesor⁵ dedicó a la antigua Grecia. Habiéndome yo aficionado al estudio del griego, conocía algo de ella por los textos de los temas que me habían hecho traducir, aunque sin penetrar su espíritu. Entonces comprendí que aquello había sido la perfección sobre la tierra. Me explicó que aquellos héroes, aquellos artistas plásticos como jamás los hubo; aquellos dramaturgos trágicos de una intensidad tan grandiosa que aún no ha sido igualada; aquellos filósofos y cosmólogos a los cuales aún hoy acudimos en nuestras concepciones científicas, y aquella libertad aristocrática, no igualitaria, sino diferenciadora y justipreciadora, que constituyó la base de la república de Atenas cuando Péricles. Todo lo demás me pareció grosero y bárbaro. (Gener 2007: 77)

La següent referència significativa als clàssics, però, ens remet a l'àmbit medieval, a Dant: Jeroni Zanné (1900), a «La visió del comte Ugolí», reivindica la humanitat d'aquest episodi de l'infern dantesc la lectura del qual excita la compassió dels lectors, gràcies a la intensitat de les seves descripcions i la senzillesa amb què el florentí és capaç d'evocar les escenes més escabroses.⁶ Així:

Tractat per una vulgaritat, n'hauria sortit un'obra de la decadència romàntica, efectista i repugnant; tractat pel Dant, se converteixen una tragedia immortal y clàssica. Las passions políticas la comensan, l'amor patern la continúa y la fam horrible l'acaba. (Zanné 1900: 185)

Els comentaris sobre els clàssics grecs i les seves influències en la literatura reapareixen l'any 1901: d'una banda, en un article de Salvador Vilaregut i en una ressenya de Jeroni Zanné, a primers d'abril i a mitjan juny, respectivament, i de l'altra, al novembre i arran de la discussió sobre el nu en l'obra d'art, en l'article «Pudors artístichs», de Lluís Via.⁷

En primer lloc, doncs, Vilaregut (1901) obre el número dedicat a la Setmana Santa amb «Una tragedia grega sobre la Passió de Crist», en què comenta els paral·lelismes que l'obra dramàtica titulada *La Passió de Crist, o Crist patint*, atribuïda a Sant Gregori Nazianzè i per a alguns anònima, datada al segle iv, presenta envers les tragèdies gregues d'Eurípides (*Medea*), principalment, i de Sòfocles (*Èdip rei*). El redactor pren com a base els treballs d'història i de crítica franceses de Charles Magnin, *Les origines du théâtre moderne* (1838), per tal de constatar com en els primers anys del cristianisme l'art dramàtic prenia com a base els patrons pagans, i sobretot d'Émile Deschanel (1867: 456-469), ja que

5. Es refereix a Joan Cortada i Sala (1805-1868), el qual ocupava la càtedra d'història en l'Institut Provincial de Segon Ensenyament (Gener 2007: 76-77).

6. Zanné il·lustra l'article amb fragments de la traducció catalana d'Andreu Febrer, del segle xv.

7. Cal apuntar també, en menor grau d'importància, la ressenya de Busquets i Punset (1901b: 711) del volum *Faules d'Isop en vers*, traducció directa del grec a cura de Josep Alcoverro i Carós: considera que li han sortit *massa* literàries, tenint en compte que van adreçades a la quitxalla i li recomana que es deixi estar de traduccions i continuï pel camí del conreu de la poesia original.

dedica un dels apèndixs del volum *Études sur Aristophane* a comentar específicament aquesta tragèdia de qualitat literària desigual. En definitiva, Vilaregut (1901: 235) subratlla el fet que aquesta obra és digna de ser tinguda en compte perquè és «un document històric de gran valua, que ve a demostrar la barreja d'elements antagònichs que informavan las creacions artístiques dels primers sigles del Cristianisme».

En segon lloc, molt més destacable és l'estudi que Zanné (1901) publica dos mesos més tard: «La *Alkestis* d'Eurípides». ⁸ El redactor, d'entrada i per tal d'emmarcar les característiques generals de la tragèdia grega, ens presenta algunes de les valoracions de què ha estat objecte per part de crítics i filòsofs com Jean Paul Richter (*Teories estètiques*), Arthur Schopenhauer (*El món com a voluntat i com a representació*), Thomas Macaulay (*Estudis literaris*). Així, per exemple, se serveix del primer per a caracteritzar els principals trets de la poesia grega: l'objectivitat o plasticitat, la bellesa o ideal, la calma o serenitat i la gràcia moral. Zanné, tot i que també apunta que molts autors grecs han estat superats formalment per altres poetes i dramaturgs posteriors, subratlla com un dels principals valors de la poesia grega l'harmonia entre les diferents parts de què es compon (epopeia, drama, oda i idil·li), tret que ell valora especialment des del vitalisme que anima *Joventut*:

Un art sempre viril y jove, sempre hermós, fins en el temps de la seva decadencia, rublert de sabis y de verges, d'heroycas lluytas y de tendresas, de sublimitat y d'humanisme, de veritat i d'emoció patètica, és sempre una font fecondíssima d'estudi, may estroncada, abundosa y poética. (Zanné 1901: 397)

Tot seguit, defineix de manera succinta la naturalesa i la finalitat de la tragèdia grega, a partir de les definicions aportades per Aristòtil, Marc Aureli, Schopenhauer i Richter, per tal d'encarar en particular les característiques específiques d'Eurípides, principalment de la mà de Nietzsche (*El naixement de la tragèdia*). Així, mentre que aquest és molt més afí al drama esquilià, ple de grandeses, de lluites i allunyat de la vulgaritat, i Eurípides no l'acaba de convèncer perquè el considera l'introductor de l'espectador a escena, Zanné, en canvi, considera una virtut aquest pretès demèrit, ⁹ ja que la nota huma-

8. Sobre la interpretació de la presència dels grans tràgics grecs en la literatura catalana del primer quart de segle, des dels àmbits de la traducció i de la crítica literàries, destaquem l'estudi de Jordi Malé (2003). Aquest, tanmateix, no té en compte aquest article de Zanné; a més, quan es refereix a la tasca divulgativa empresa per Pompeu Gener, de la qual farem cinc cèntims en aquest apartat, pren com a base el volum publicat a la Biblioteca Popular de L'Avenç, *L'intel·lecte grec antig* (1905), i obvia que, bona part d'aquesta obra, l'havia publicada l'any 1902 a *Joventut*.

9. Segons Zanné (1901: 399), «Eurípides no va dur tan sols á la escena l'espectador de que parla Nietzsche: hi va dur el llenguatge de la vida y de la bellesa, que s'equilibraren en el seu art d'una manera prodigiosa. Hi va dur ab l'espectador aquells "dolors sense nom", aquells "angoixas de la humanitat" de que'ns parla Schopenhauer y que planan sobre la terra y'ns amenassan constants; aquells perills que'ns envoltan á tot'hora, aquellas miserias que'ns aclaparan implacables; tot aixó ho trasladá Eurípides á la escena pera mostrar als ulls del home l'ambient dintre de quin té de moures necessariament. Y aquest esforç genial y benèfich á favor de la humanitat, s'ha pres per alguns com un rebaixament de *quelcóm superior* que'l poble grech reverenciava y que Eurípides no podia sostréures al desitj d'humanisar».

na constitueix el factor que atorga universalitat a la tragèdia d'Eurípides i, en el fons, la immunitza dels efectes del pas del temps:

Y per'assolir aquesta condició d'universalitat, cal desxifrar els misteris inextricables de l'ànima, cal endevinarne las lluytas íntimas y observarne las externas, cal identificarse ab la veritat de las sevas manifestacions, sempre las mateixas y sempre novas. Y cal, sobre tot, que per demunt de l'època, del ambient, de las costums, del color local, sobressurtin, ab llur magnífica veritat, las eternas passions reguladoras dels homes. Las passions! En el llur gran mar Eurípides s'hi enfonza, per'extréurelas, no homéricament, com Eskilos y Sófocles, sinó guiat per un sentiment novíssim, que aplicat al teatre, produheix la transformació de la sublim acció esquiliana y de la serena y elevadíssima de Sófocles, creant una tragedia definitiva, al menys com essencia: la *tragedia humana*, filla de la observació y alhora del geni, immortalizada després per Shakespeare, Calderón y Wagner. (Zanné 1901: 399)

Quant a *Alcestitis*, un cop exposat l'argument, el redactor subratlla la bellesa moral de la protagonista, que personifica la poesia del sacrifici i de la redempció, i la gran habilitat d'Eurípides en la creació de personatges femenins, universals i immortals.¹⁰

A «Pudors artístichs», Via (1901) denuncia la hipocresia amb què sovint hom no tolera en les obres d'art modernes la representació de cossos nus, la qual cosa atribueix a la superstició i al convencionalisme seculars de la societat que cal deixar definitivament a un racó si es vol avançar. En aquest marc, els grecs són presentats com un model de societat vitalista:

S'entregaren á sos cultes *vivint*, no *renunciant*. Sentint y comprenent la vida, no la enviliren ab sas prácticas: aixó quedava pels decadents. De sas grans *beatituds* en plena Natura, en tragueren el sanítós *Idili*; de sas grans lluytas passionals la noble *Tragedia*. Y sas obras plásticas, hermosas com la Veritat, y més dignas y més serenas com més mutiladas pels barbres moderns, regnan encara sobre'ls monuments d'edats anteriors y posteriors, perquè fins els més enlluernadors deliris del art mitjieval no foren, després d'ellas, altra cosa que regressió. (Via 1901: 734)¹¹

En aquest punt, és pertinent recuperar les paraules de Castellanos (1990: 35), en el seu estudi de la poesia modernista, segons el qual els escriptors

Hereus de les concepcions propugnades pel Romanticisme alemany, veuen en l'antiguitat clàssica —concretament, en el paganisme grec— una època natural i perfecta en la qual la

10. «Com Shakespeare, com Goethe, com Wagner, Eurípides fou un gran creador de donas, aquests "sers que saben cosas que nosaltres no sabém y que tenen una llantia que nosaltres hem perdut". Y Eurípides las analisa, las exteriorisa, las *presenta á la vida*, com diu molt bé en Müller. Y de todas las donas, fillas del geni d'Eurípides, Alkestis es la més pura, la més santa; es la cristallisació d'un ideal que no sembla nat de la civillissació pagana: la redempció. Y l'*Alkestis* fou escrita l'any 438 avans de J. C.» (Zanné 1901: 402). La citació interna és de Maeterlinck, extreta de *Le trésor des humbles*.

11. Lluís Via era el principal defensor de la poesia de la natura, identificable en el setmanari amb els escriptors de l'òrbita maragalliana, els quals l'exalten dionísicament, com a part integrant de la vida (Farré 2019: 141-164).

vida es desenvolupa en una totalitat harmoniosa, sense que les concepcions abstractes o religioses entressin en contradicció amb la vida, amb el plaer. En front de les abstraccions, doncs, es reivindica la poesia del concret.

A mitjan 1902 Pompeu Gener entra de ple en escena en la divulgació dels clàssics. L'excentricitat del personatge i l'abundant literatura anecdòtica que la seva vida bohèmia ha alimentat han fet passar sovint a un segon pla la seva aportació intel·lectual i literària a la cultura catalana de finals de segle XIX, per bé que aquesta tendència s'ha corregit sobretot en els estudis publicats a partir del 2000. Així, de la mateixa manera que hom reconeix el seu paper de divulgador i comentarista del pensament de Nietzsche (Triviño 2000; Espinós 2007 i 2009), també se'l considera un precursor dels valors noucentistes, quant a la seva inclinació pels clàssics grecs (Jufresa 2013), tot i que, com en el cas de Malé (2003: 241-245), es consideri la seva aportació sobre els tràgics grecs poc documentada i sovint mediatitzada pel seu enlluernament per l'obra d'Èsquil. Des d'aquest darrer vessant, Valentí i Fiol (1973: 53) ja apuntava que Gener se servia de l'antiguitat «per a rebutjar la tradició conservadora i cristiana, i propugnar la tornada al paganisme, defensat com a veritable antecedent de la modernitat», i, com conclou magistralment Jufresa, per bé que d'entrada pugui semblar paradoxal, l'antic esdevé motor per a la modernitat:

Una visió de Grècia ideal i romàntica, per bé que comentada amb esperit crític i filtrada pel sedàs positivista: així podríem resumir la manera com el referent grec es trasllueix en les reflexions estètiques, morals, literàries i polítiques de Pompeu Gener. La seva admiració, gairebé genètica, segons li agrada de dir, i sens dubte fonamentada en lectures dels antics i dels moderns, així com en el tracte personal amb erudits tan importants com Littré, és assumida per ell com una constant del seu posicionament en la manera d'entendre les coses. Per això, crec que podem dir que Pompeu Gener és un bon exemple que evidencia, un cop més, el fet que el pensament grec i el pensament sobre allò grec tenen una gran importància en la formació de la Catalunya moderna, car abracen la totalitat de la vida intel·lectual, des de la poesia a la política. (Jufresa 2013: 80)

A *Juventut* publica, doncs, en diversos lliuraments tres estudis erudits: «L'antich teatre grech» (Gener 1902a), «La filosofia grega antiga» (Gener 1902b) i «La literatura à Roma» (Gener 1902c). La Redacció fa constar que els treballs sobre el teatre i la filosofia grecs són extrets del seu volum inèdit *Historia de la literatura*, el qual s'edita finalment el mateix any 1902 (Gener 1902d).¹² Tres anys més tard, publicarà els estudis relatius a la cultura hel·lènica en un volum a part, a la Biblioteca Popular de L'Avenç, amb el títol *L'intellecte grec antig* (Gener 1905).¹³ Tal com assenyala Espinós (2007: 274), en les dues sèries hel·lenístiques Gener «projecta la mitologia del geni i, fins i tot, del superhome, oposant-la a la moral dels esclaus cristians» i fa ús de la figura de Prometeu per tal

12. Per bé que no s'hi fa constar, la part sobre la literatura llatina també pertany a aquest volum.

13. Aquesta obra va ser publicada en castellà, probablement l'any 1919 (*El intelecto helénico: la poesía, el art dramático, la filosofía*, Barcelona, F. Granada y Cía, s.d.) i es va reeditar a Mèxic l'any 1947 (Ed. Vértice).

d'oposar paganisme i cristianisme.¹⁴ Dels tres grans tràgics, Gener pren partit per Èsquil, a qui associa amb l'heroisme de Prometeu i amb la figura del superhome, ja que ambdós trets encaixen de ple en la imatge de l'artista modernista. Per bé que considera que Sòfocles millora formalment la tragèdia, creu que els seus personatges no assoleixen l'heroicitat i el caràcter diví del primer:

L'antich rito ordenava la trilogia: tres tragedias en una sola representació. Sòfocles trenca aquest ordre. Cada drama seu té una vida propia. Inventa'l *tritagonista*, aixamplant el cercle de l'acció y de la emoció. A la farsa dórica hi afegeix la gracia jónica. Si'ls héroes de Schilos eran Titánichs, Superhumans, els seus son humans, presos sobre'l model dels Atenienses, sos contemporanis. No maleheixen el destí, però reaccionan en contra. Y si sucumbeixen, no es sens haver posat en joch sas nobles facultats. Els deus ja no són implacables, sinó bells, aixís com Fidias, acaba de revelarlos en sas sublimes esculpturas, resplandents d'humanitat y d'hermosura.

Schilos flastoma dels deus com d'uns tirans. En las tragedias de Sòfocles l'home y'ls deus ja marxan més en armonía. El deu es més just y l'home més piados, y s'armonisan. (Gener 1902a: 510)

Ara bé, a diferència de Zanné, que considerava Eurípides superior als altres per la humanitat que desprenien les seves tragèdies, Gener el veu com un dels responsables de la decadència de la cultura grega, a causa de la manca d'heroisme i de genialitat, és a dir, els temes i els personatges s'humanitzen en excés i s'aparten, doncs, de la singularitat potent d'Èsquil.¹⁵ Quant a Aristòfanes, aquest és el digne hereu de l'esperit dionisiac, que excel·leix en la presentació del costat més ridícul dels assumptes polítics, literaris i filosòfics (Gener 1902a: 542).

En els assaigs sobre filosofia grega antiga, Gener reconeix aquesta com el bressol de la seva pròpia tradició filosòfica i científica i, tal com exposa Espinós, mediatitza el seu discurs erudit amb la genealogia del cristianisme (declivi fomentat per Pitàgores, Sòcrates i Plató) i el determinisme racial, que es palesa en parlar de Plató.¹⁶

Gener fa arrencar el seu estudi de la literatura a Roma amb la contextualització de l'època anterior a August, en què els grecs vençuts es van anar escampant per Itàlia i llur cultura va ser admirada i respectada pels vencedors, fins al punt que el redactor de *Joven-tut* subratlla que el regnat d'August constitueix el punt culminant de la Roma hel·lenitzada, amb escriptors com Sal·lusti i Lucreci (l'obra dels quals ja havia eclosionat) i Virgili,

14. En aquest assaig, Espinós passa per alt el comentari de la sèrie d'articles sobre la literatura llatina.

15. «En tot lo que portém dit no volém dir que Eurípides no fos un poeta; inferior en tot á Schilos y á Sòfocles, per xó es el tràgich tercer d'Atenas. Sembla á Padassos, el tercer cavall del carro d'Aquiles, que no era pas de sanch divina com els dos altres, Xanthos y Balios, però quan estava enganxat, ab més ó menys impuls y encara tirant cossas, tirava'l carro. [...] ab ell la turba puja á las taulas. L'home vulgar s'hi troba, ab tots els seus defalliments y petitesas. Y una pila de sentiments menors fan irrupció en la escena, preludiant l'art populatxer de las multituds plebeyas. Ja hi há molt y de tot en el Teatre. Ja pot ben riuresen el Gran Aristófanes» (Gener 1902a: 530).

16. Quant als assaigs filosòfics, remetem a la lectura dels treballs de Montserrat Jufresa (2003: 75-78), especialment, i de Joaquim Espinós (2007: 275).

Ovidi i Tit Livi, entre altres. D'entre aquests escriptors, destaca en un lliurament a part Lucreci, format a Atenes i el més proper a la filosofia d'Epicuri, el qual caracteritza positivament per la seva formació (acadèmica i resultant dels seus múltiples viatges), independència i llibertat (Gener 1902c: 754). Per contra, quan passa a comentar la literatura produïda durant el govern de l'emperador, carrega contra la decadència de l'imperi, que dona com a fruits una literatura voluptuosa i refinada, conceptualment buida, massa centrada en la forma i efeminada, la qual ataca amb els mateixos arguments vitalistes amb què s'encara al decadentisme coetani (Gener 1902c: 766-767).¹⁷ La darrera etapa, l'Edat de Plata, és la que correspon al govern de l'emperador Trajà, el qual, com indica Gener, no va immiscir-se en els afers artístics i literaris i va donar més llibertat als escriptors, la qual cosa va permetre l'aparició de la sàtira, amb Juvenal, i la revisió crítica de la història, amb Tàcit. Aquesta època d'esplendor, de màxima extensió de l'imperi que comença en Trajà i acaba en Marc Aureli, comença a esllavissar-se amb l'entronització oficial del cristianisme i la irrupció dels bàrbars al nord. Com és habitual en aquests assaigs, el redactor clou la sèrie projectant sobre els més destacats escriptors del període el seu vitalisme nietzscheà; així, d'una banda, retrata Juvenal amb adjectius com gran, auster, noble, valent, brillant,¹⁸ i, d'una altra, Tàcit és presentat com a historiador solament entès i respectat pels filòsofs i pels republicans, i la seva caracterització s'aproxima molt a la figura d'un intel·lectual del moment:

A nostro modo de veure, Tàcitus es el ver historiador recte que judica ab severitat á son temps depravat pel cesarisme. La llibertat expirant s'encarna en ell y puja al tribunal embolicada en sa mortalla com á toga, pera citar á la barra als tirans. Es l'ánima de la República llatina la que parla per sa ploma. L'inspira'l mateix alé de justicia que á Juvenal. Juvenal condempna. Tàcitus castiga y marca. [...]

Asistint als espectacles d'una humanitat crudel y depravada per l'Imperi, descriu els fets culpables ab tota sa cruesa y os deixa que'n treguéu la consecuencia. Domicianus el desterrá y fou lògich. Els homes com Tàcitus son un perill pera'ls governs déspotas. Sa ploma marcava indeleblemente la espatlla dels emperadors criminals. La frase del gran repúblich té la concisió del ferro rohent. La marca que deixa perpetúa la infamia del marcat, y no s'esborra may. (Gener 1902c: 813-814)

Pocs mesos després, al març de 1903, *Joventut* emprèn la propaganda de la represa de les activitats del Teatre Íntim amb l'estrena d'*Èdip rei* de Sòfocles i *El casament per força* de Molière, companyia a la qual el setmanari estava vinculat de manera diversa (Farré 2016). Zanné (1903) aprofita aquesta avinentesa per a publicar l'estudi «*Edip Rey*», en el qual en primer lloc posa en context l'obra i en detalla l'argument als lectors, per tal de passar després a la valoració dels mèrits d'aquesta tragèdia i del seu autor. Zan-

17. En una nota al peu de pàgina fa constar que la confusió entre bon literat i bon gramàtic també ocorre en el moment present a Espanya.

18. «Sa gracia satírica es punyenta, dura, aspra, però en ella hi há quelcóm d'épich y molt de venjador. Sas hipérboles son sentencias, sas invectivas dictats de la justicia. L'incendi de sa imaginació crema als tirants y sas corts corrompudas, y d'aquest incendi surten llamps de llibertat, de probitat, d'heroisme» (Gener 1902c: 813).

né reconeix que aquesta tragèdia supera amb escriu obres i episodis emblemàtics de Dant (el referent al comte Ugolino), de Shakespeare (*El rei Lear*) i d'Ibsen (*Espectres*) quant a la grandesa, intensitat i vida amb què s'expressa l'horror tràgic de l'ésser humà sotmès a les forces de l'implacable destí. Tanmateix, malgrat aquest terrible dolor que presenta el tràgic grec, aquest no arriba a ser desconsolador del tot, atès que s'hi endevina un cert crit de revolta en negar l'individu la seva responsabilitat en els fets i, en definitiva, en retratar la humanitat no com la veia, sinó com hauria de ser idealment.¹⁹ Zanné, per acabar, valora les obres de Sòfocles segons dos punts de vista: en si mateixes (perfectes i definitives, amb un llenguatge majestuós i personatges humans) i en relació al lloc que ocupen en la història del teatre grec (obres de transició). Així,

Si Eskilos envolta l'acció de sas tragedias ab el terror que inspira'l Destí, terror que fa acotar la testa y flectar els genolls; si Eurípides creu que'l Destí no es gayre més que una causa primera de las passions humanas, impuls directe dels mortals, Sòfocles respecta, reverencia y admet el poder del Destí intervenint quasi d'una manera *personal* en la vida; sent, com Skilos, el terror que inspira, però no sempre té per justos sos designis y sa intervenció.

Es, donchs, el teatre de Sòfocles, per la tendència que l'informa, una preparació pera la naixensa del teatre *humà* d'Eurípides. (Zanné 1903: 163)

L'any 1904 continua la presència dels clàssics a *Joventut* des de diferents vessants: d'una banda, el fulletó repartia des de mitjan desembre i fins a l'abril els fulletons de *Les disperses* de Joan Maragall amb la part corresponent a les traduccions de Goethe i, de l'altra, al llarg de l'any, Ramon Miquel i Planas hi publicarà en catorze lliuraments la traducció al català i en vers d'una part de *l'Antologia palatina*, amb el títol genèric d'«Els problemes de l'Antologia grega», que detallem en l'annex final. A peu de pàgina s'indicava la solució matemàtica per a cada un d'aquests poemes, que donen el tret de sortida a Miquel i Planas com a col·laborador de *Joventut*, a la Redacció de la qual s'incorporarà formalment a partir del mes de novembre d'aquell mateix any (Redacció 1904a: 730).²⁰

Ara bé, després de la dura crítica que Emili Tintorer havia etzibat en el número anterior a Artur Masriera, traductor del *Prometeu encadenat* que el Teatre Íntim acabava de posar en escena (Farré 2016b: 66), Miquel i Planas (1904a: 49), es cura en salut i comença fent una declaració d'honestedat a propòsit dels interessos que l'han mogut a publicar aquests problemes de l'antigor, que res tenen a veure ni amb l'erudició ni amb la filologia:

19. «Segons Aristótil (*Poètica*, XXV), digué: “Jo he pintat als homes tal com deurian ésser: Eurípides els pinta tal com son.” D'Edip volgué ferne un exemple pera que'ls homes aprenguessin, si no a lluytar contra'l Destí, absurd que Sòfocles no podia concebir, al menys a sufrir ab dignitat sas nombrosas injusticias» (Zanné 1903: 162).

20. Pel que es desprèn d'una carta tramesa a Eudald Canivell, Miquel i Planas, que fins llavors havia col·laborat a *Revista Gráfica* i d'ençà del 1903 i fins al 1906 s'ocuparà de l'edició i redacció de la *Revista Ibèrica d'Ex-libris*, confiava que el catalanisme de la publicació permetria difondre els seus treballs en favor de la bibliofília i dels clàssics de la literatura: «Preparo el terreno pera l'envió del exemplar als de la “Joventut” (semmanari) y vosté miri si'ls del “Pel y Ploma” s'ho prenen amb interés. Més tart farém el reparto an aquets *intelectuals* que'm sembla que son els unichs que per tenir seba farán el cas que mereix la Revista y això encare procurant que els escaigui» (Miquel i Planas 1900).

Com no voldria que se'm prengué per altre, declaro de bonas a primeras que de grech no'n sé un borrall y que las meas versions catalanas, fetas en presencia d'un text francès que jo crech literal, pretenen sols oferir al lector lo curiós dels càlculs a que donan lloc els antiquíssims problemas, no pas deixarli assaborir la llur valua dins la literatura clàssica. D'aytals problemas n'hi han traduccions més o menys lliures en molts llengües modernes; en català no'n conech d'altras anteriors a las que jo he fetas, y m'aconsola pensar qu'en castellà ni aquestas tenen per ara.

Així, posar a l'abast dels lectors un patrimoni grec desconegut en la llengua pròpia constitueix un exercici d'acostament a la moderna cultura europea. Prenia com a base, doncs, la traducció francesa de Felix Dehèque (1863), en prosa, publicada a París.²¹

La sèrie d'articles és contestada des de la mateix revista amb una rebentada de Rafel Vallès i Roderich (1904), pseudònim de la Redacció, que duu el títol de «Miscelanea matemàtica» i que en part podria explicar el parèntesi de més de tres mesos que separen el dos darrers lliuraments de la sèrie. El pretès col·laborador desqualifica irònicament les versions de Miquel i Planas en comparació amb una suposada traducció castellana anterior i, tot seguit, aprofita per desenvolupar una particular teoria sobre la superioritat mental dels pobles segons com parlen dels diners i la seva afició als jocs d'atzar, fórmula matemàtica inclosa. En el número següent, Miquel i Planas (1904b) respon, tot deixant al marge les bajanades anteriors, contrastant en la seva defensa una versió llatina en vers amb la francesa de què parteixen els seus poemes i advertint de la validesa de les variacions proposades;²² a més, constata que Vallès i Roderich no s'ha documentat prou bé, perquè les seves objeccions demostren que en comptes de consultar edicions completes ha recorregut a d'altres de fragmentàries.

L'entrada de Ramon Miquel i Planas a la Redacció del setmanari portarà l'obertura d'un nou front a favor de la presència de textos clàssics a l'apartat de *Traduccions* de la Biblioteca Joventut, amb l'edició, primer setmanalment al fulletó de la revista i després en un sol volum, de *Dafnis y Cloe* i d'*Amor y Psiquis*, de Longus i Apuleu respectivament (Miquel i Planas 1905b).²³ Els editors, en els respectius anuncis de repartiment del

21. Concretament, els problemes seleccionats pertanyen al capítol «Problèmes, énigmes, oracles», p. 41-66.

22. «En quant a les demés alteracions que vostè ha cassat al vol en las meas versions dels problemas, permetim que li digui, benvolgut e impertinent amich senyor Vallès, que no tenen cap importancia; tinch anotadas molts variants y alteracions, aixis com molts imitacions de'l text original, qu'algún dia si Deu vol publicaré reunidas, y li demostraran qu'en aquestas cosas cadascú hi diu la seva» (Miquel i Planas 1904b: 690). *Joventut* va arribar a anunciar-ne la futura publicació en el segon lliurament del «Prospecte per a l'any 1906» a mitjan desembre (Redacció 1905d: 824) i abans, en sortir a la venda el volum *Les amors de Dafnis y Cloe y de Amor y Psiquis* a l'octubre d'aquell mateix any, es feia constar que l'obra estava en procés de preparació (Redacció 1905c: 647).

23. El primer anunci d'aquesta traducció aparegué en el darrer número de l'any 1904 (Redacció 1904b) i, com les anteriors peces traduïdes, es repartí en el fulletó de la revista, durant trenta-dues setmanes (del 16 de febrer al 28 de setembre). Pels anuncis publicats al setmanari i per l'estructura mateixa del volum (cada part conté una dedicatòria i un pròleg independent), deduïm que el projecte editorial inicial era el de traduir sols l'obra de Longus, *Dafnis y Cloe*: l'1 de juny s'anunciava que a continuació d'aquesta obra, que s'acabava de repartir aquell dia, publicarien *Amor y Psiquis*, a cura del mateix tra-

fulletó, destacaven que es tractava de les primeres traduccions en llengua catalana, tot orgullosos de llur tasca de pioners,²⁴ cosa que el redactor estarà amatent a subratllar en els respectius pròlegs.

Amb el títol «Les pastorals de Longus», Miquel i Planas (1905b: IX-XXXII) presenta la primera de les dues traduccions del volum, la qual té, ja d'entrada, el mèrit de ser la primera en llengua catalana, i, a més, de gaudir de la categoria d'obra universal gràcies a la versemblança de les situacions i a la humanitat dels personatges.²⁵

Després de justificar la tardança del gènere *novella* en la literatura clàssica i d'intentar fer cinc cèntims de l'autor i del seu estil, Miquel i Planas defensa la moralitat del llibre, ja que adverteix que aquest no pot ésser avaluat seguint els patrons convencionals i que no s'ha de perdre mai de vista el seu context temporal:

Dafnis y Cloe no coneixen la picardia; encara més: ells són ignocents, emperò ignocents de debò. Ni Dafnis s'assembla de res als nostres adolescents tan curts de geni com llarchs de dits, pera'ls quals s'ha inventat el qualificatiu de *mosca-morta*, ni Cloe té cap parentiu ab les *demi-vierges* d'última invenzió ultrapirinenca. [...]

Res [...] podríem afegirhi, si no es la consideració de que, no essent visible una superioritat de les costums en la nostra época respecte de les que regien fa mil cinchcents anys a Grecia, no podèm atribuirnos de cap manera la facultat de censurar lo qui, essent humà en el fons, no ha fet sinó modificarse en la forma, d'acort ab l'esperit de la nostra civilisació. (Miquel i Planas 1905b: XVII i XIX)

Així, com que Miquel i Planas (1905b: XX) considera l'obra un dels monuments literaris universals, opta per la traducció íntegra i en català, amb un respecte reverencial i conscient de dur a terme una tasca de modernització de la cultura:

DAFNIS Y CLOE han d'ésser admirats, per lo tant, ab el meteix respecte que les estatués dels museus d'Art antic; y com sía que ja està molt desacreditat el recurs d'acudir a les vinyes, pera encobrir les nostres flaqueses, no'ns hem cregut autorisats pera suprimir ni amagar res de lo que constitueix una insuperable obra d'Art, quan, corpresos d'admiració verdadera y plens del terror de malmetrela inconsistentment, hem tractat de traduhirla al català pera que n'hi hagués una versió en la nostra llengua materna, com no'n manquen pas avuy en les dels altres pobles civilisats.

ductor, i que ambdues formarien un sol volum que duria per nom *Les amors de Dafnis y Cloe y de Amor y Psiquis* (Redacció 1905a: 360).

24. Tanmateix, quan a finals de setembre de 1905 *Juventut* posà a la venda el volum de *Les amors de Dafnis y Cloe y de Amor y Psiquis*, s'hi feia constar com a altres obres de Miquel i Planas la traducció *Amor y Psiquis* (edició particular del traductor, il·lustrada i amb un tiratge de 30 exemplars: 10 en paper de fil i 20 en paper japonès) i s'anunciava que *Dafnis y Cloe* estava en premsa.

25. «Al nostre entendre aquest mèrit no és altre [...] que l'haver sabut identificar ab la psicologia de sos personatges y l'haver sabut concebir un petit món exhuberant de vida y de moviment» (Miquel i Planas 1905: XVI).

Tot seguit, amb afany documentalista, dona notícia dels diversos manuscrits i de les traduccions en francès, italià, alemany, anglès i castellà. Pel que fa a la castellana, a cura de Juan Valera, només li retreu no haver utilitzat el castellà dels segles XIV i XV, ja que l'obra de Longus sembla que porti una disfressa (Miquel i Planas 1905: XXX).

Per acabar, reconeix que, existint l'edició castellana de Valera, la seva traducció catalana s'ha d'entendre com a manifestació patriòtica, la qual caldria que fos un engranatge més de la màquina que condueix la llengua catalana a la seva recuperació:

Hauria calgut fer una traducció directament del grec; hauria convingut ademés qu'en la versió al català la traça d'un dels nostres més eminents prosistes, un Pin o un Ruyra, per exemple, hagués vingut a donar caràcter de cosa definitiva a la traducció; ja que bé caldrà anar traduhint tots els clàssics, si's vol que l'actual Renaixença de la llengua catalana sia quelcòm més que una foguerada d'indignació d'un poble espoliat y ab el jou al coll. (Miquel i Planas 1905: XXI).

Quant a *Amor y Psiquis*, Miquel i Planas (1905b: 129-139) l'encapçala amb el pròleg titulat «La llegenda de Psiquis». Comença explicant la història d'aquesta narració, que pertany a l'*Ase d'Or* d'Apuleu, i, en abordar la qüestió de l'autoria, altre cop constata les mancances filològiques a què s'enfronten els traductors a l'hora de transcriure el nom en català, les quals, en part, es deuen a la inexistència d'una tradició sòlida de traductors (Miquel i Planas 1905b: 131). Tot seguit, fa un breu resum argumental de *L'Ase d'Or*, a fi de delimitar perfectament el context en què apareix la narració que ell tradueix, i remarca el perfecte caràcter rondallístic d'aquesta peça de disset segles d'antiguitat, i que és ben evident des de l'inici, amb la frase «Una vegada eren un rey y una regina». Així:

L'atenció's prepara tot seguit pera ohir una historia imaginaria, ab la obligada intervenció de l'element marvellós, ab la seva amagada significació apologística, tot lo que caracteriza en fi el genre de narracions que, si bé semblen ésser destinades als infants, són tot sovint causa d'embadaliment pera la gent gran. [...] Tot en ella es clar y comprensible. La successió dels incidents es rigurosament cronològica. El personatge principal ocupa, quasi constantment, l'escenari, y a son entorn va desenrotllantse l'acció. (Miquel i Planas 1905: 134-135)

Finalment, per palesar la importància d'aquesta narració d'Apuleu, anota les traduccions, les imitacions i alguns artistes que s'han inspirat en aquesta història, i així, pel contrast, hom pot adonar-se de l'endarreriment cultural català; Miquel i Planas indica que la inexistència fins llavors d'una traducció catalana de l'obra es deu a la defecció lingüística de bona part dels escriptors catalans, durant els segles de l'anomenada *Decadència*:

Y si bé es cert que no existeix traducció catalana que sapiguèm, es segurament per la meteixahò que'ns manquen tantes altres coses: porque'ls qui devien ferles s'havien enamorat del jardí d'altri y poch cuydaven de conresar [*sic*] el propi. Mes «*grat sia als Déus*» que poguèm ara anar rescabaland de mica en mica la nostra hisenda intel·lectual, després de la experiencia prou dolorosa que tenim feta de que «*quien da pan á perro ajeno pierde el pan y pierde el perro*». (Miquel i Planas 1905b: 136)

La consciència d'aquest endarreriment, doncs, és el que motiva Miquel i Planas a dedicar els seus esforços a traduir i editar aquestes obres i a impulsar la creació en el si de l'editorial de la secció de *Clàssics catalans*.

Quant a la secció de crítica bibliogràfica, la revista transgredirà la norma interna de no comentar obres dels mateixos redactors, amb la publicació d'una breu ressenya a càrrec de Pin i Soler,²⁶ en què lloa aquesta traducció, s'hi refereix en els mateixos termes que Miquel i Planas,²⁷ i considera digna d'encomi la patriòtica tasca empresa pel redactor de *Joventut*:

[...] ens havíem quedat sense moltes de les eynes que calen pera trevallar ab profit y gloria, però de cada dia'l moviment es més actiu vers l'aprofitament del temps perdut, cada dia un català o altre dóna probes de son saber, o de son bon gust publicant llibres de ciencia o senzillament flors de bellesa en ciencia del bell pensar y perque entre'ls llibres que'ns calien, entre les eynes que'ns mancaven, se trobaven els dos famosos llibres de Longus y Apulei. En R. Miquel y Planas ha tingut la delicada atenció d'oferirlos a la nostra Patria. (Pin i Soler 1905: 659)

Ara bé, Jeroni Zanné (1904), al setembre, ja advertia dels canvis de tendència en la valoració que hom fa de la literatura clàssica en contraposició a les lletres medievals, en l'article «Qüestions literàries». Així, en la primera part del text critica el desdeny amb què els hel·lenistes jutgen les obres medievals, que consideren inferiors a les lletres gregues, i comenta com s'està duent a terme una recuperació del patrimoni literari medieval, explicable pels mecanismes interns d'evolució literària:

Per sòrt avuy, al entusiasme per l'art grech —entusiasme qu'avans anava acompanyat d'un altívol desdeny pel mitjieval— s'hi juntava, en l'esperit dels que no estan absolutament influhits per rutinas y derias, un moviment de simpatia envers las produccions mitjevals, fillas quasi totas de llegendas populars, ingenuas y senzillas. La literatura mitjieval —com totas las literaturas— es necessaria en l'evolució de las lletras; es una conseqüencia del desenrollo de la humanitat y la expressió de la manera d'ésser d'una època.

Y avuy la Edat Mitjana ressucita per un moviment lògich de reacció contra una tendència uniformista y dominadora, el classicisme; de la mateixa manera qu'en el Renaixement l'esperit culte reaccionà contra las formas primitivas de la Edat Mitja, cercant la serena armonia del helenisme. Tan lògich es un moviment com l'altre. (Zanné 1904: 590)

26. Tanmateix, Zanné (1905: 724) seguirà la pauta en anotar simplement l'aparició de l'edició especial, de bibliòfil, del volum *Amor y Psiquis*.

27. Aquesta obra «proba que anèm ascendint, que ja no'ns contenten gatades ni parodies, que'ns anèm afinant, posantnos a to de les nacions cultes, comprenent qu'en nostra casa que volèm senyorial y ben guarnida hi ha d'haver de tot, y que aquests dos llibres mancaven... com ne manquen encara d'altres que, vist l'ayre pres per la joventut d'ara, no tardaran a ésser traduïts a la nostra llengua, que per mor de lo que tantes vegades hem retret, per mor de l'eclipse de la nostra nacionalitat, s'havia quedat com tartamuda y bauba» (Pin i Soler 1905: 658).

Més endavant, a «Les muses modernes» Zanné (1905a) centra la seva atenció en les diverses fonts d'inspiració que la figura femenina ha ofert als poetes al llarg dels segles. Per bé que, a priori, l'adjectiu *modernes* pot suggerir proximitat temporal amb el lector, la modernitat s'entén pel contrast entre les muses clàssiques i la nova visió que, derivada de la implantació del cristianisme, es va fent present en les lletres medievals fins a passar de la dona de carn i ossos a la seva idealització, amb Dant, Petrarca i Ausiàs March. Així, doncs,

Els poetes mitjvals, portats per la febre religiosa de llur època que's caracterisa per la seva refinada galanteria y pel goig en el sofriment, no'n tenen prou d'adorar a les dones estimades ab amor purament humà, sinó que les divinisen, fentne sers excepcionals, de superior naturalesa. Y l'amor, així considerat, es una abundosa font artística, car la imaginació del poeta no's cansa may de cercar o d'inventar perfeccions y belleses en la dòna estimada. [...] Muses y poetes se compenetren y's fonen: ningú pot dir serenament si es el poeta qui fa gran a la musa o la musa qui engrandeix al poeta. (Zanné 1905a: 175).

El progressiu interès que suscita, a partir de 1904, el patrimoni literari medieval, i el fet que amb Miquel i Planas la línia argumentativa més repetida en la valoració dels clàssics hagi anat virant progressivament del terreny literari estricte al de la recuperació lingüística i cultural catalana, seguint els impulsos del nou temps,²⁸ explicaran que en les pàgines del *Juventut* proliferin, sobretot durant els dos darrers anys de vida del setmanari, els comentaris favorables a la divulgació dels textos medievals catalans i la seva encoartjadora recepció crítica.

En acabar l'any 1905, el setmanari anunciava en el «Prospecte per a l'any 1906» fins a onze publicacions en cartera, mitjançant el repartiment en volum i no pas en fulletó com venia essent habitual, entre les quals figuraven les traduccions d'*Alcestis* d'Eurípides i de *Juli Cèsar* de Shakespeare a cura de Salvador Vilaregut i el volum d'*Els Problemes de l'Antologia grega*, proposats en versos catalans, comentats i resoltos per Ramon Miquel i Planas, que s'havien publicat setmanalment a la revista. Malgrat aquest propòsit, aquests títols no van ser publicats a la Biblioteca Joventut.²⁹

28. Valgui com a mostra final la ressenya del volum *El cantar dels cantars*, traducció de l'hebreu al català a cura de Tomàs Sucona i Vallès, en què, a banda de l'escrupolositat filològica, Miquel i Planas (1906f: 811) posa, per damunt de la seva qualitat lingüística, el fet de ser feta en català: «[...] els nostres humanistes, [...] si quelcòm fan pera exercitar llurs talents en el servey de la literatura, no obliden ja que'l català, com a llengua moderna, es l'única exteriorisació artísticament utilisable pera qui hagi nascut a Catalunya y s'hagi fet literariament dins el nostre ambient intellectual».

29. Salvador Vilaregut en els dos darrers anys de *Juventut* deixarà de col·laborar-hi amb periodicitat i, malgrat que la branca editorial de la revista, la Biblioteca Joventut, continuarà fins a l'any 1914, publicarà els llibres promesos en altres editorials: l'any 1907 *Julius Cèsar* (Barcelona: E. Domènech, impressor) i l'any 1911 *Alkestis* (Barcelona: Bartomeu Baixeries).

L'ATENCIÓ ALS CLÀSSICS CATALANS: PASSAT IMPRESCINDIBLE PER AL FUTUR

En aquesta conjuntura cultural de recuperació de les grans obres de la literatura universal, a partir de 1904 *Juventut* va girar la vista al passat autòcton i va fer-se ressò d'edicions d'obres i d'autors medievals en la secció de crítica bibliogràfica i els va reservar l'any 1905 un espai en la Biblioteca Joventut, la secció *Clàssics catalans*, la qual incorpora el volum *Històries d'altre temps*, a cura de Ramon Miquel i Planas, primer i únic llibre d'aquesta col·lecció. Fins llavors, gairebé nul·la havia estat l'atenció que el setmanari havia dedicat als clàssics catalans; en canvi, la plataforma editorial de *L'Avenç* (Pla i Arxé 1974) fins a la data comptava amb dues col·leccions de textos antics: la Col·lecció d'Antics Textos Catalans (1890-1891)³⁰ i la Biblioteca Hispànica (1900-1910), que fins al 1904 havia editat un total de vuit títols, dels quals només un, *Obres poètiques de Jordi de Sant Jordi* (1902), era d'autor català.³¹

Abans de tractar directament les *Històries d'altre temps*, podem copsar, en els comentaris de Miquel i Planas des de la secció «Notes bibliogràfiques» de la revista, les circumstàncies que el van dur a iniciar-se en l'edició dels nostres clàssics. Així, el mateix dia en què s'estrenava oficialment com a redactor donava notícia del volum *Tipos gòtics incunables para impresiones artísticas y ediciones de bibliófilo*, d'Eudald Canibell (Miquel i Planas 1904c: 728-729). La creació d'aquests caràcters gòtics suposa un avenç important en el món de l'edició ja que farà possible que hom es decideixi a editar més volums d'obres catalanes antigues i que com a corol·lari el renaixement literari català prengui més embranzida. Una de les obres en cartera segurament devia ser *Paris e Viana*, pertanyent a la *Biblioteca d'obretes singulars del bon temps de nostra llengua materna*, impresa per la Llibreria Verdaguer, a cura de Marià Aguiló i editada pòstumament pel seu fill Àngel. A finals de desembre d'aquell any, Miquel i Planas torna a incidir en la transcendència lingüística d'aquesta mena d'edicions:

[...] ara potser més que may se'n fa sentir la necessitat pera'l qui en català escriu y vol assolir la relativa perfecció que s'exigeix, avuy per avuy, en plena renaixensa del idioma. Mancats tots de l'educació fonamental que se'ns ha negada a l'escola, no'ns queda més remey que completar pel nostre compte lo que'l sol instint no conseguiria, ja que sols ab el co-neixement de la nostra tradició literaria's pot penetrar el veritable esperit de la llengua que tan malmesa es arribada fins a nosaltres. (Miquel i Planas 1904d: 840)

30. S'hi van publicar tres volums: *Tractat d'astrologia* (1890), *Inventari de béns mobles del Rei Martí* (1890) i *Proverbis àrabs* (1891).

31. Concretament, *Comedia de Calisto y Melibea* (1900), *Vida del soldado español Miguel de Castro* (1900), *La vida del Lazarillo de Tormes* (1900), *Diego de Negueruela. Farsa llamada Ardamisa* (1900), *Colección de autos, farsas y coloquios del siglo XVI*. (1900), *Obres poètiques de Jordi de Sant Jordi* (1902), *Penitencia de Amor. Burgos. 1514, de Pedro Manuel de Urrea* (1902) i *Cárcel de Amor. Sevilla 1492, de Diego de Sanpedro* (1904).

A més, destaca d'aquesta narració, que més endavant incorporarà per al volum de la Biblioteca Joventut, la seva dimensió realista i el fet de tractar-se sense cap mena de dubte d'un clàssic català, malgrat no haver estat escrita originàriament en la nostra llengua.

Tres setmanes més tard, en comentar la publicació del *Llibre d'Amich e Amat* de Ramon Llull feta per *Catalunya*, defensa el misticisme lul·lià, el qual evidencia la presència d'un home que ha conegut les passions, que és il·lustrat, coneixedor de les ciències i que, amb tot, ha arribat a una fe conscient i serena, allunyada de la fe cega característica del gènere. D'altra banda, el redactor no passa per alt el mestratge lingüístic de Ramon Llull:

Además hi hem vist confirmada la idea de les moltíssimes coses que dels clàssichs podèm apendre la majoria dels qui hi escrivim en català. La escola d'en Llull es admirable per la varietat de formes que presenta'l llenguatge, en el qual hi ha riqueses encara utilisables en part pera la literatura renaixent de la nostra terra; donchs sense caure en la extravagancia de produhir un llenguatge artificios y arcaich, hi ha la possibilitat de reintegrar al idioma formes d'expressió quina falta serà més sentida com més el nostre esperit vagi emancipantse de les influencias que tant l'havien desfigurat. (Miquel i Planas 1905c: 35)

Especialment interessant, pel que fa a la gènesi de la col·lecció, és la ressenya de *La nostra arqueologia literària*, de Mateu Obrador (Miquel i Planas 1905: 468-469), en què rememora la conferència que aquell donà a l'Ateneu Barcelonès, la primavera de l'any anterior, la qual ha servit de base al text publicat. Coincideix amb l'autor en la urgència de publicar el corpus literari de la llengua catalana, és a dir, tots els textos clàssics catalans, la majoria dels quals són inèdits, ja que fins que no s'hagi dut a terme aquesta tasca, la recuperació lingüística no serà completa. I per a aconseguir-ho, evidentment, cal un esforç econòmic. S'imposa, doncs, la creació d'una societat editora de textos antics, sota la protecció de l'Ateneu Barcelonès:

Pochs són, avuy per avuy, els qui poden fer feyna d'aquesta; mes als altres ens correspon ajudarhi arbitrant els medis materials necessaris pera que llur tasca no romanguí inèdita o quan menys entretinguda en els calaixos de l'escriptori de l'erudit y del bibliòfil. Si els Massó y Torrents, els Sanpere y Miquel y els Bulbena de per aquí, com els Obrador, els Llabres y altres de fóra que duhen tasca entre mans d'aquesta que tanta falta fa veure acabada, no la enllesteixen com molts voldriem, culpa nostra es y no d'ells, puig si ells fan lo principal qu'es la tasca (y tasca a la que no pot posarshi preu), no's pot exigir que hi posin també'ls cabals, després que ja és sabut d'alguns d'ells que fins això y tot han vingut fent avans d'ara. [...]

[L'entitat editora] deuria funcionar tan prompte com fos possible, començant per editar allò qu'espera no més [*sic*] un editor y estimuland el treball individual d'aquesta mena, ab la seguretat de que prompte vindrien els oferiments per part dels qui, ab rahó, deixen ara pera més endavant l'imposarse'ls sacrificis pecuniaris que suposa la publicació per compte propi d'aytals obres d'erudició y estudi. (Miquel i Planas 1905e: 468-469)

Un cop declarada la necessitat urgent de divulgar els nostres clàssics, els homes de *Joventut*, per mitjà del fulletó i de la seva Biblioteca, no podien abstenir-se de participar en aquesta iniciativa tan interessant des de diversos punts de vista: la modernitat, l'interès lingüístic, la catalanitat i l'enriquiment cultural. Així, el 21 de setembre apareixia

anunciada l'obra *Narracions quatrecentistes*, per a la qual es prometien novel·letes del segle xv adaptades a l'ortografia moderna (Redacció 1905b: 616).³² Tanmateix, en començar el repartiment de *Valter y Griselda*, s'exposa la necessitat de canviar l'anterior títol pel genèric d'*Històries d'altre temps*, per tal de poder englobar-hi tots els textos que han aplegat i que amb el primer títol haurien quedat exclosos (Redacció 1905c: 647), en concret les narracions *Valter y Griselda*, *La filla del Rey d'Hongria* i *Paris y Viana*, dels segles xiv i xv.

En la «Notícia preliminar», Miquel i Planas justifica la publicació d'aquesta obra amb l'argument que, si hom vol fer avançar la literatura catalana contemporània, cal girar els ulls vers la literatura passada, de la nostra edat mitjana, ja que presenta un doble atractiu, omnipresent sempre en els textos antics catalans: la incorporació a la cultura actual dels tresors dels nostres clàssics i l'enriquiment lingüístic que comporta anar a les arrels de la llengua. A més, palesa la precarietat del món editorial en català del moment, en aduir per què, tot i l'interès innegable dels textos, mai no han estat populars, cosa que fa raure sintèticament en tres aspectes: l'escassa circulació dels volums, de poc tiratge, l'elevat cost de les edicions, i la dificultat de lectura per a les persones no iniciades, atès que els editors hi conserven les formes característiques dels textos medievals.

Així, doncs, a fi d'atènyer l'objectiu de posar a l'abast de la massa de lectors no especialistes el patrimoni literari medieval, Miquel i Planas fonamenta la seva tasca en dos pilars bàsics: a) la tria dels textos que poden interessar a un major nombre de lectors, per la qual cosa opta per obres literàries de curta extensió, atès que «sens dubte [...] la vida moderna no comporta excessius dispendis de temps» (Miquel i Planas 1905a: VI) i b) l'adaptació de l'ortografia i de l'estampació i l'abstenció d'usar els tipus de lletra arcaics i els signes inhabituals en la literatura moderna.

Un cop explicitats els propòsits, l'editor s'entreté a donar notícia de les versions conegudes, de les traduccions dels textos, i a justificar la seva tria de la versió publicada. I, finalment, explicita les normes de transcripció que ha adoptat per tal d'acostar els textos antics als lectors, les quals passen per mantenir el lèxic, les formes sintàctiques i les formes verbals (com, per exemple, *près*, *hach* i *estech* en comptes de *prengué*, *hagué* i *estigué*) i aplicar els canvis següents: a) substitució de *lo*, *los* per *el*, *els* i reserva de *lo* per a l'ús neutre; b) substitució de *e* per *y*, i de *ne* per *ni*; c) canvi de la *s* de *sperar* per la síl·laba *es*; d) canvi de *l* inicial palatal pel dígraf *ll*; e) puntuació i accentuació segons el costum habitual; f) separació lògica de paraules: *daquest* (*d'aquest*), *queus* (*que os*), *acordarmie* (*acordarm'hi he*); i g) rectificació ortogràfica en mots com *hoir* (*ohir*), *aure* (*hauré*).³³

Tot i la voluntat d'oferir una edició popular, Miquel i Planas no s'està d'incloure-hi amb afany documentalista una relació bibliogràfica de les edicions catalanes dels textos anteriors i les seves característiques.

32. El repartiment de plecs del fulletó es va dur a terme des del 5 d'octubre al 28 de desembre del mateix any, data en què es repartí la portada, la notícia preliminar i la coberta del volum.

33. Com queda prou explicitat, allò que entén Miquel i Planas per correcció ortogràfica i separació lògica de paraules en un text clàssic difereix bastant de les normes i procediments d'edició actuals. Cal recordar, a més, que aquest redactor esdevindrà un dels més acèrrims detractors del noucentisme i de la reforma fabriana. Vegeu, en aquest sentit, Murgades (1995) i (1996) i Sunyer (2012).

Històries d'altre temps suposà l'inici seriós de Miquel i Planas en el món de l'edició de clàssics catalans, i es convertí, com ell mateix reconeix, en el precedent immediat de la col·lecció homònima que edità posteriorment (Miquel i Planas 1921: 208).

Paral·lelament a aquesta edició, en la secció de «Notes bibliogràfiques» el nom de Ramon Llull senyoreja aquestes pàgines durant l'any 1905. Tanmateix, no era pas la primera vegada que hom feia referència a la seva obra: l'any 1900 el setmanari publicava l'article de Rafael Folch i Capdevila (1900), «Sobre Ramon Llull», en què prenia com a pretext l'anunci de la intenció de col·locar un monument al beat al cim de Randa per tal de fer cinc cèntims de la seva biografia i de les seves principals obres i, alhora, reivindicar l'estudi i la divulgació de les doctrines lul·lianes a Catalunya, com a pas indispensable per a la recuperació cultural del país i d'acostament al que altres països més moderns, com Alemanya, acostumaven a fer.

L'any següent Anton Busquets i Punset (1901a) en reivindicava el llegat a «Homenatge a n'en Ramon Llull», en què donava notícia de la publicació en un volum dels diversos treballs elaborats a principis de segle per a homenajar l'escriptor mallorquí, a cura de Salvador Bové.³⁴ Cal tenir en compte que la intervenció de Busquets i Punset s'esdevé en plena campanya d'acostament de Verdaguer al grup de *Joventut* i que, en fer-se ressò de les crítiques que Gaietà Soler havia manifestat en contra de Llull i d'aquest volum en les pàgines d'*El Missatger del Sagrat Cor de Jesús*, no solament això li dona peu a elogiar la tasca del compilador i a denunciar la censura que un sector del clero exerceix respecte a les obres lul·lianes, sinó que també li permet vindicar la imparcialitat del grup:

¿Y qué li volen dir á un home que combát á n'en Llull y sa doctrina sens haverse pres la molestia d'estudiarla? [...]Y sápiga qu'en Llull es Beat, y s'aprobá'l res en sa diada senyalada. Donchs si en Llull es en el lloch dels justos, com es cert y hem de creure, la seva doctrina no será may perillosa, sinó ben santa. Nosaltres aixís ho creyém, y al creurho ho declarém, encara que fassi estrany á Mossén Gayetà Soler y als seus *mestres y satélits*. Nosaltres no som hipócritas; las nostras creencias las declarém devant de tothóm; el convencionalisme'ns repugna; y aixís no s'estranyin de que á pesar d'ésser católichs de bona fe'ns acoblém al periódich JOVENTUT sens amagarla aquesta nota que molt estimém y'ns respectan els companys de redacció que no combregan ab nosaltres tocant á creencias. (Busquets i Punset 1901a: 285)

La polèmica i les tensions amb Llull com a epicentre encara les retrobem al març de 1903, en la secció de «Novas» (Redacció 1903: 215-216). D'una banda, el grup respon a la lleugeresa i a la indocumentació amb què la Redacció de *Catalunya* (molt probablement Josep Carner, per les referències als poetes de certamen i a la precocitat del redac-

34. Salvador Bové, fundador de la *Revista Luliana* (1901-1905), «va seguir les petjades del bisbe d'Oriola, el mallorquí Joan Maura Gelabert, en difondre el pensament de Llull, que presentava com a filosofia nacional de Catalunya, tesi rebutjada per Carreras Artau. Intentà també harmonitzar Llull amb l'escolàstica i presentar un neollul·lisme dins el esquema del neoplatonisme d'aquell temps. Per això considerava que hom havia de restringir la publicació de les obres lul·lianes i propugnava la simplificació de l'Art» (Trias Mercant 2008: 82).

tor) ha demostrat en afirmar que Verdaguer no coneixia l'obra de Llull,³⁵ i, d'una altra banda, contesta a Salvador Bové, el qual havia decidit retirar-los el canvi amb la *Revista Luliana* que dirigia i animava els seus lectors a apartar-se de *Joventut*, perquè considerava que en les seves pàgines s'atacava repetidament la religió i la moral cristianes.³⁶ I és que, com molt bé apunta Jaume Aulet (1992: 179),

Llull és, com Verdaguer, un dels personatges mítics que a la primèria del segle, pel prestigi que se li confereix i per la multiplicitat de lectures que fa possible una producció tan extensa i complexa, tothom intenta fer-se seu per tal de legitimar les idees pròpies. Des dels homes de la Renaixença fins al nacionalisme del sector més radical d'Unió Catalanista, passant pels joves de formació universitària i conservadora, entre els quals es compten els components del grup carnerià, però també Josep Pijoan i el mateix Eugeni d'Ors. O per gent amb concepcions tan contraposades com Salvador Bové, representant d'un bon nombre de clergues amb vocació filosòfico-literària (Torràs i Bages el primer), i Diego Ruiz, que n'apunta la lectura nietzscheana.

D'ençà de l'entrada de Miquel i Planas a *Joventut*, les ressenyes sobre edicions lul·lianes se circumscriuran més estrictament a l'àmbit filològic, de defensa de la qualitat literària de la seva obra i la valuosa aportació a la llengua catalana, especialment a la prosa, tot i que no desapareixen les al·lusions a la incomprensió del geni de Randa, a la seva marginació i a les acusacions de filosofia herètica, les quals el fan encara més atractiu als ulls d'aquest grup modernista. En concret, l'any 1905 aquest redactor s'encarregarà de comentar quatre obres de i sobre Ramon Llull:

1) Al gener, l'edició que *Catalunya* publica del *Llibre de Amich e Amat* (Miquel i Planas 1905c). D'entrada, el crític indica que, tot i tractar-se d'un text clàssic, se suma a la moda de no donar solament notícia de la seva publicació, sinó de manifestar la seva impressió sobre la lectura, d'oferir-ne un tast. Així, hi destaca l'esperit pràctic, que el fa pròxim a l'obra de Kempis, i l'absència de fanatisme, fet que el posa sota sospita en una societat acostumada al seguir cegament el dogma.³⁷ En aquest sentit, Llull és llegit sota el prisma de l'intel·lectual modernista i la seva figura pot esdevenir un model en l'actualitat:

35. «¿Que per ventura'l coneixement dels autors s'endevina per la cantitat de lemas d'ells que's puguin ostentar? No'n volíam saber d'altre. Precisament mossén Cinto era dels que més veneravan y sentían al *Sol de la Sorbona*, y'l coneixement del solitari de Randa'l deuen a mossén Cinto molts dels nostres escriptors joves. Y fins ab lo del lema s'erra'l *precoz* crítich, donchs ab sols fullejar las *Flors del Calvari*'n surten a la vista un bé de Deu, trets de las obras de Llull. // Ho dihém pera posar la veritat á son degut lloch, tractantse com se tracta d'una gloria catalana com es mossén Cinto. Sí aquest fos un de tants poetes de certamen dels que tenen la deria d'abusar dels lemas y dels clàssichs perque aixó *vesteix*, res ne diríam» (Redacció 1903: 215).

36. «Nosaltres avuy per avuy portém sobre mossén Bové una ventatja, y es que a sas injurias no contestém ab injurias. Avans al contrari: la seva *filípica* sols ens inspira llástima y compassió. // Ventatja enorme, donchs la ira y la superbia de que mossen Bové fa gala en el solt transcrit, no son pas en el fons virtuts molt evangelicas» (Redacció 1903: 216).

37. «Res d'aixó hi ha en Llull; la claror més viva respelndeix en son llibre, com sia que'l creyent ha estat abans que tot un home combatut per les passions, que sab de tot, que ha coneguda la ciencia, tota la ciencia de son temps, y que a copia d'obrir portes al esperit, ha pogut entreveure la Suprema Veritat

El misticisme d'en Lluïl ens ha semblat un misticisme que fins hauria de merèixer el respecte de molts que's diuen avençats perque sols coneixen el misticisme que fa política y que devalla al carrer a requesta de les pandilles sorianistes, blasquistes y petardistes, y's confón ab elles per la meteixa oclusió intelectual que fa de denominador comú. (Miquel i Planas 1905c: 35).

A més, el redactor subratlla la font d'enriquiment lingüístic que per als escriptors en llengua catalana comporta la lectura dels clàssics, i molt especialment la de la prosa lul·liana, ja que permet de reintegrar a l'idioma formes d'expressió genuïnes, sense caure en l'error extravagant que aquest esdevingui artificios i arcaic.

2) A l'agost, el *Llibre de Santa Maria*, de la Societat Catalana de Bibliòfils (Miquel i Planas 1905f). El crític contextualitza l'obra i subratlla el fet de tractar-se d'un llibre popular de devoció a la Mare de Déu que probablement no fou pas escrit originàriament en llatí, però que s'ha pogut conservar, gràcies a les traduccions que a l'època es van dur a terme. A més de constituir un testimoni del passat gloriós del país, subratlla que s'hagi editat aquesta obra en català per primer cop i que, tot i la temàtica, hom pot reivindicar-ne la lectura com a font de plaer i d'evasió.³⁸ Quant a l'edició de la Societat Catalana de Bibliòfils, els elogis són d'allò més encoratjadors en la tasca patriòtica que estan duent a terme i per la qualitat en paper, tipus gòtics, estampació, unitat artística..., que, segons Miquel i Planas, converteixen aquest volum en «la primera edició de bibliòfil digna d'aquest nom que veu la llum a Catalunya».

3) A l'octubre, el volum *Les doctrines lulianes en el Congrés Universitari Català*. Miquel i Planas (1905g: 643) fa esment de l'acord pres en aquest congrés que es creessin càtedres de lul·lisme en les facultats de Teologia i Filosofia catalanes i destaca del volum l'interessant apèndix documental relatiu a la història del lul·lisme, amb l'únic retret que hom hauria pogut acompanyar en les obres en llatí la traducció catalana. El crític, a més, recorda la persecució de què fou objecte Lluïl i la seva obra, molta part de la qual la Inquisició es va encarregar de destruir, però que, gràcies a les còpies enviades a Roma, s'ha pogut conservar per a bé de les lletres catalanes.

4) A mitjan desembre, el *Llibre de les bèsties*, de la Biblioteca Popular de L'Avenç (Miquel i Planas 1905i: 802-803). Aquesta edició es caracteritza per la transcripció modernitzada, a cura d'Obrador Bennassar, que per si sola ja era garantia d'èxit. Valora

---

que per estar per sobre lo humà cal contemplarla serenament y beata, pera després tornar a la lluyta, a la Vida; tal com la propia del nostre autor apareix en lo que d'ella sabèm, plena d'incidents, plena d'activitat y sobre tot vocada a l'acció conscient y lliure d'un veritable apòstol. Això explica per què en Ramon Lluïl ha estat ab tanta insistència acusat d'herètic, y perquè sa franca manera d'argumentar y de discernir discrepa radicalment dels qui creuen asolir el meteix fi per procediments d'apocament pensant, d'estancament espiritual, y fan via vers la fe per camins de fosquedat, en lloch d'anarhi pels de claror rutilant com en Lluïl» (Miquel i Planas 1905c: 35).

38. «[...] además d'entendre que'l *Llibre* ha d'èsser objecte de profitosos estudis llengüístichs, el creyèm susceptible de produhir agradosa fruïció als lectors prou erudits pera identificarse ab l'esperit d'altres èpoques que semblen resurgir de bell nou als nostres ulls cada vegada que un llibre clàssich ens ve a distreure dolçament de les menudes vulgaritats de tots els dies que constitueixen l'actualitat palpitant de l'època en que vivim» (Miquel i Planas 1905f).

molt positivament la tasca de *L'Avenç* en la patriòtica divulgació dels clàssics, ja que incideix directament a potenciar la producció de bons prosistes en el nostre idioma, com en el cas de l'edició lul·liana, model de prosa i eina per a la depuració lingüística:

[...] la transcripció es tan absolutament respectuosa, que d'ella pot ben dirse que sols ha estat dirigida a que'l llegidor trobi aplanat el camí pera conèixer en Llull en un text autèntich, y pera poder delitarse en aquella prosa de la qual tant de profit n'ha de treure l'escriptor d'avuy que no's pugui conformar ab que les dees propries hagin d'ésser buydades en motllos emmatlllevats, quan es evident que la sintaxi castellana a qual us ens ha obligat molt sovint la ignorancia de la nostra's plega menys fàcilment a las conveniencias del nostre esperit y ens lleva tota possibilitat d'acomodar el nostre ésser intern a les formes d'exteriorisació que són patrimoni d'una literatura viva, com la nostra.

Al marge de les ressenyes sobre l'obra de Llull, i quan ja s'estava repartint en fulletó les *Històries d'altre temps*, al novembre, Miquel i Planas (1905h) dedica un article a comentar la recent edició d'*El llibre de les dones*, de Jaume Roig, a cura de Roc Chabàs, dins la Biblioteca Hispànica de *L'Avenç*. La major part del paper el dedica a destacar la importància dels escriptors valencians del segle xv i a reflexionar sobre com aquestes edicions beneficien la recuperació i la depuració lingüística, en un moment prou important de fixació de la llengua catalana. A més, subratlla la indiscutible unitat lingüística de la nostra llengua, ja reconeguda per Menéndez i Pelayo, la qual solament és atacada per motius polítics,³⁹ i destaca la seva extraordinària capacitat de resistència a la castellanització.⁴⁰ Malgrat els elogis que li mereix aquesta edició caracteritzada per l'abundància de notes i de comentaris del curador, no s'està de criticar que aquest llibre formi part d'una col·lecció Hispànica i que, en conseqüència, no sigui escrit íntegrament en català.⁴¹

Durant el darrer any de *Juventut*, Miquel i Planas continua fent-se ressò, ja sigui en article a part o en la secció de «Notes bibliogràfiques», de les principals novetats en l'edició de clàssics catalans, que en general mereixen la seva valoració positiva. Així, davant del *Repertori d'Índexs de la Crònica de Jaume I*, editada per *L'Avenç* a cura d'Àngel Aguiló, subratlla el fet de tractar-se d'un complement indispensable per a l'estudi de la crònica, ja publicada en la Biblioteca Catalana pel pare del curador, Marià Aguiló, i que

39. «[...] tota denominació com la de llemosí o de valencià ab que ahir uns y avuy altres han volgut diferenciar el parlar de Valencia del de tota la familia catalana, no serveix sinó pera trahir els propòsits de tots els de restar importancia a lo que precisament Catalunya té cada día més empenyo en evidenciar, això es, les rahons històriques en que funda ses reivindicacions nacionalistes» (Miquel i Planas 1905h: 715).

40. «De quin altre idioma pot dirse lo que del nostre, que després de quatre centuries d'ésser abandonat a una sòrt adversa persisteixi quasi integralment arrapat dintre lo més pregón de la nostra ànima y pugui resortir d'allà dins a poch a poch en tota sa pristina riquesa y hermosura?» (Miquel i Planas 1905h: 715).

41. Des del seu catalanisme militant, així ho manifesta: «A una reserva no més dóna llòch la edició del *Spill* a que hem vingut referintnos: no hem sabut veure la necessitat ni la conveniencia per la qual un llibre destinat a exaltar la llengua catalana no hagi pogut ésser català desde la portada al colofó. ¿És que l'Estat ha subvencionat la publicació de l'obra d'En Roig? A que no!» (Miquel i Planas 1905h: 716).

s'hi facin constar les referències als manuscrits (Miquel i Planas 1906a: 42). A *L'art de bé morir*, edició facsímil feta amb el patrocini de la Societat de Bibliòfils, a banda del mèrit de poder conèixer textos catalans antics inèdits, en destaca dos aspectes: l'estil literari, que constitueix una bona mostra de la qual prendre nota lingüísticament, i pels gravats, elaborats amb boixos que segueixen la intenció de les composicions alemanyes Holbein. Solament plany que, tot i la reconeguda erudició del curador, no s'hi hagi inclòs una notícia bibliogràfica crítica (Miquel i Planas 1906b: 375). De *Lo fill del seneschal d'Egipte*, novel·leta del segle xv que constitueix el vol. II del Recull de Textes Catalans Antichs, elogia que, tot i haver estat publicada anteriorment en la revista erudita *Romania*, s'hagi editat altre cop per a donar a conèixer a les noves generacions el nostre patrimoni bibliogràfic, amb una bona presentació tipogràfica i bon preu (Miquel i Planas 1906c: 408). I d'*Istoria de Jacob Xalabín*, editada per la Societat Catalana de Bibliòfils, continua subratllant el doble encís de l'obra, com a peça literària d'aquesta novel·leta del segle xv fins llavors inèdita, i com a obra tipogràfica, cosa especialment d'agrair, tenint en compte que aquesta societat es fa càrrec íntegrament dels costos d'edició (Miquel i Planas 1906d: 492).

Menció a part mereix la penúltima publicació de la secció de «Notes bibliogràfiques», del dia 13 de desembre, dedicada íntegrament al comentari de la desena de títols següents: *Cançoner dels comtes d'Urgell* (Societat Catalana de Bibliòfils), *Tractat de Confessió y Tractat de Luxuria*, d'Eiximenis (Antoni Bulbena), *Lo Cavaller* (Recull de Textes Catalans Antichs), *La Istoria de la filla de l'Emperador Contastí* (Recull de Textes Catalans Antichs), *Cerimonial de Cervera statuit per rahó de la festa y professó de Corpus en l'any 1426* (Fost de Dalmases y de Massot), *Obras de S. Pedro Pascual, Màrtir* (P. Valenzuela, Roma), *Cants dels Cants* (Foulché Delbosc), *Lo Carcer d'amor*, de Diego de San Pedro, prosa catalana de Bernardí Vallmanya (Lambert Mata), *Corts Catalanes: Proposicions y Respostes* (Biblioteca Popular, pròleg de Prat de la Riba) i *Viatge a l'infern den Pere Porter* (Biblioteca Popular de L'Avenç) (Miquel i Planas 1906e). D'entrada, abans de comentar cadascun dels títols, el redactor fa un breu apunt sobre com els homes de la Renaixença haurien d'haver començat abans que res, amb l'exhumació dels textos antics i d'estudis, per tal de construir així uns bons fonaments sobre els quals sustentar l'actual renaixement literari. Quant als volums, podem destacar la reflexió sobre el criteri editorial de Bulbena, que ha optat per oferir obres d'autors diversos, en comptes de centrar-se en un sol autor i donar-lo complet. Així, aprofita per posar de manifest les dificultats econòmiques que implica l'edició del patrimoni antic:

Mes per altra part, potser era millor, en vistes de la formació d'un petit públich d'aficionats als vells llibres, aquest dilettantisme del senyor Bulbena, tendint a donar mostres ben diverses dels autors clàssichs, pera preparar els llegidors qui, demà que vegin la llum, podran assimilarse com element de nodrició cultural els revinguts in-folios de la futura biblioteca d'escriptors catalans; biblioteca qui sols serà un fet el día en que's presenti un altre Rivadeneyra encarnant l'ideal de Catalunya (Miquel i Planas 1906e: 796).

Aquestes dificultats econòmiques són també esmentades en la ressenya del *Cant dels Cants*, en exposar la voluntat de Foulché Delbosc d'editar tota la *Biblia* catalana del segle xv,

en quatre volums. Amb un punt d'arrogància, Miquel i Planas no contempla la possibilitat que es pugui dur a terme amb finançament de l'Estat. Als catalans, això no els cal:

La cosa no deixa d'ésser atrevida: l'obra completa no formarà pas menys de quatre grossos volums y el preu de cost de la copia, estampació y coteig ab altre manuscrit de la *Biblia* en català qui's troba a Londres, fan d'això una empresa pera la qual a tot arreu la protecció de l'Estat no fóra sollicitada debades. Mes, nosaltres catalans, no volent res de l'Estat, y sabent per altra part lo inútil que fóra demanarli, obtèm per fèrnosho sols. Que la cosa serà duta a bon fi, res deixa dubtarne; avuy en català no s'usa ja'l mot *impossible*, y si la *Biblia* no's publiqués ara, seria una vergonya pera tots els qui tenim interès en vèurela publicada. (Miquel i Planas 1906e: 797)⁴²

Tal com hem anat indicant en aquest apartat, Miquel i Planas subratlla la importància dels testimonis literaris passats com a base per a la construcció sòlida d'una cultura literària superior, però també, en cloure les «Notes bibliogràfiques», subratlla la indissolubilitat de poesia i cultura, tot menystenint, altre cop i fins als darrers moments de vida del setmanari, els partidaris de l'espontaneisme:

No basta sentirse poeta, no basta tenir condicions natives d'escriptor; cal estudiar els bons models literaris del llenguatge, cal ferse una cultura. El qui's refihi de lo primer solsament, y encara aquell qui tingui sòrt (desgracia potser en aquest cas) de topar ab una ànima generosa qui's dongui la pena de descobrir en ell, senzill rimayre ingenuu, tot un *poeta ignorat*, si ab l'estudi no desenrotlla aquelles bones disposicions, poch profit donará á l'art, y menys profit encara n'obtindrà ell, víctima d'adulacions extemporànies, qui sols poden lograr malmetre en flor els fruyts de una intel·ligència privilegiada. (Miquel i Planas 1906e: 797)

PER CONCLOURE

Eduard Valentí Fiol, pioner en l'estudi de la pervivència de la tradició clàssica en la literatura catalana, indicava com els clàssics, d'ençà de la Renaixença, sempre havien estat presents a Catalunya i que hom n'ha fet diferents lectures al llarg del temps: tant des de la perspectiva de transmissió o de recuperació d'un llegat, com la d'una instància a la qual un grup apel·la per a justificar-se o defensar els seus interessos, és a dir, com a eina que permet interpretar el present, i així, «això que anomenem tradició clàssica seria, més que una entitat espiritual única, un gran tresor on poden trobar-se materials per a la creació d'un gran nombre de tradicions» (Valentí 1973: 54). En la cruïlla entre el modernisme i el noucentisme, i en el context del catalanisme, de continuïtat respecte a la renaixença pel que fa a l'afany de recuperar el patrimoni literari autòcton i la llengua,

42. A banda d'aquest projecte, Miquel i Planas posa de relleu els evidents esforços editorials que es palesen en l'edició de *Lo Carcer d'amor*, ja que es tracta de la reproducció pàgina a pàgina d'un exemplar únic conservat al British Museum de Londres i inclou gravats.

el grup de *Joventut*, des del vitalisme d'arrel nietzscheana que l'animava, es va afegir, doncs, a les tendències europees més modernes de recuperació dels clàssics, especialment d'aquells que millor els servien per vehicular des de les pàgines del setmanari els seus anhels de progrés i de modernització en tots els àmbits de la societat catalana.⁴³

BIBLIOGRAFIA

Articles i volums publicats a Joventut i a la Biblioteca Joventut

- BUSQUETS I PUNSET, Anton (1901a): «Homenatge a n'en Ramon Llull», *Joventut*, 63 (25 d'abril), p. 284-285.
- BUSQUETS I PUNSET, Anton (1901b): «Bibliografia», *Joventut*, 89 (24 d'octubre), p. 710-711.
- FOLCH I CAPDEVILA, Rafael (1900): «Sobre Ramon Llull», *Joventut*, 39 (8 de novembre), p. 618-619.
- GENER, Pompeu (1900): «Un cant de Iamblicus», *Joventut*, 2 (22 de febrer), p. 23-24.
- GENER, Pompeu (1902a): «L'antich teatre grech», *Joventut*, 129 (31 de juliol), p. 493-495; 130 (7 d'agost), p. 508-510; 131 (14 d'agost), p. 528-530; 132 (21 d'agost), p. 541-543.
- GENER, Pompeu (1902b): «La filosofia grega antiga», *Joventut*, 134 (4 de setembre), p. 572-575; 135 (11 de setembre), p. 590-592; 136 (18 de setembre), p. 609-611 i 137 (25 de setembre), p. 621-622.
- GENER, Pompeu (1902c): «La literatura a Roma», *Joventut*, 143 (6 de novembre), p. 723-724; 145 (20 de novembre), p. 754; 146 (27 de novembre), p. 766-767; 147 (4 de desembre), p. 781-782 i 149 (18 de desembre), p. 813-814.
- JUNYENT, Sebastià (1905): «L'art nou y l'art vell», *Joventut*, 256 (5 de gener), p. 6-7.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1904a): «Els problemas de l'Antologia grega», *Joventut*, 206 (21 de gener), p. 49; 207 (28 de gener), p. 64; 211 (25 de febrer), p. 128; 217 (7 d'abril), p. 224; 219 (21 d'abril), p. 260; 222 (12 de maig), p. 304; 223 (19 de maig), p. 318; 227 (16 de juny), p. 380; 232 (21 de juliol), p. 465; 235 (11 d'agost), p. 515; 236 (18 d'agost), p. 531; 238 (1 de setembre), p. 579; 240 (15 de setembre), p. 610 i 254 (22 de desembre), p. 837-838.

43. Aquest desig és expressat en la presentació de *Joventut* (Redacció 1900: 1-2). D'altra banda, i en la mateixa línia vitalista, la valoració del passat es palesa en altres àmbits culturals, però en l'artístic especialment, sobretot de la mà de Sebastià Junyent, el qual s'encarrega de la direcció artística del setmanari durant els anys 1904 i 1905 (Farré 2016a: 170-171; 1155-1167). Vegeu, com a mostra, l'article «L'art nou y l'art vell», en què, després de reproduir els mots de Gustave Moreau amb què hem encapçalat el nostre estudi, es refermava en la valoració del patrimoni antic en els termes següents: «L'eclecticisme modern no condemna l'art vell sinó quan es banal, convencional y pobre: l'admira sempre que l'heu fort y original» (Junyent 1905: 7).

- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1904b): «Rèplica», *Joventut*, 245 (20 d'octubre), p. 689-690.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1904c): «Notas bibliogràfiques», *Joventut*, 247 (3 de novembre), p. 728-730.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1904d): «Notas bibliogràfiques», *Joventut*, 254 (22 de desembre), p. 840-841.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905a): *Històries d'altre temps*. Barcelona: Biblioteca Joventut.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905b): *Les amors de Dafnis y Cloe y de Amor y Psiquis*. Barcelona: Publicació Joventut.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905c): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 257 (12 de gener), p. 34-35.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905d): «Cervantisme català», *Joventut*, 276 (25 de maig), p. 329-332 i 277 (1 de juny), p. 346-348.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905e): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 284 (20 de juliol), p. 468-469.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905f): «El Llibre de Santa Maria de Ramon Llull», *Joventut*, 287 (10 d'agost), p. 518-519.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905g): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 295 (5 d'octubre), p. 643-644.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905h): «El Llibre de les Dones de mestre Jacme Roig», *Joventut*, 300 (9 de novembre), p. 715-716.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905i): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 305 (14 de desembre), p. 801-803.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1906a): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 310 (18 de gener), p. 41-42.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1906b): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 331 (14 de juny), p. 374-376.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1906c): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 333 (28 de juny), p. 408-409.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1906d): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 338 (2 d'agost), p. 491-492.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1906e): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 357 (13 de desembre), p. 795-797.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1906f): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 358 (20 de desembre), p. 811-812.
- PIN I SOLER, Josep (1905): «Bibliografia», *Joventut*, 296 (12 d'octubre), p. 657-659.
- REDACCIÓ (1900): «Presentació», *Joventut*, 1 (15 de febrer), p. 1-2.
- REDACCIÓ (1903): «Novas», *Joventut*, 163 (26 de març), p. 214-216.
- REDACCIÓ (1904a): «Novas», *Joventut*, 247 (3 de novembre), p. 730-732.
- REDACCIÓ (1904b): «Als lectors de *Joventut*», *Joventut*, 255 (29 de desembre), p. 859-860.
- REDACCIÓ (1905a): «Noves», *Joventut*, 277 (1 de juny), p. 356-360.
- REDACCIÓ (1905b): «Noves», *Joventut*, 293 (21 de setembre), p. 615-616
- REDACCIÓ (1905c): «Noves», *Joventut*, 295 (5 d'octubre), p. 647-648.

- REDACCIÓ (1905d): «Prospecte per a l'any 1906», *Joventut*, 306 (21 de desembre), p. 823-824.
- VALLÈS I RODERICH, Rafel (1904): «Miscelanea matemàtica», *Joventut*, 244 (13 d'octubre), p. 674-675.
- VIA, Lluís (1901): «Pudors artístichs», *Joventut*, 91 (7 de novembre), p. 733-734.
- VILAREGUT, Salvador (1901): «Una tragedia grega sobre la Passió de Crist», *Joventut*, 60 (4 d'abril), p. 233-235.
- ZANNÉ, Jeroni (1900): «La visió del comte Ugolì», *Joventut*, 12 (3 de maig), p. 184-187
- ZANNÉ, Jeroni (1901): «La *Alkestis* d'Eurípides», *Joventut*, 70 (13 de juny), p. 397-402
- ZANNÉ, Jeroni (1903): «*Edip Rey*», *Joventut*, 160 (5 de març), p. 160-163.
- ZANNÉ, Jeroni (1904): «Qüestions literàries», *Joventut*, 239 (8 de setembre), p. 590-592.
- ZANNÉ, Jeroni (1905a): «Les muses modernes», *Joventut*, 266 (16 de març), p. 174-175.
- ZANNÉ, Jeroni (1905b): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 300 (9 de novembre), p. 723-724.

Referències bibliogràfiques

- AULET, Jaume (1992): *Josep Carner i els orígens del noucentisme*. Barcelona: Curial / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BACARDÍ, Montserrat / ESTANY, Imma (2006): *El Quixot en català*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CASTELLANOS, Jordi (1990): *Antologia de la poesia catalana modernista*. Barcelona: Edicions 62.
- DEHÈQUE, Félix-Désiré (trad.) (1863): *Anthologie grecque*, vol. II. París: Librairie Hachette.
- DESCHANEL, Émile (1867): «La passion du Christ», *Études sur Aristophane*. París: Librairie Hachette, p. 456-469.
- ESPINÓS, Joaquim (2007): «Pompeu Gener i la revista *Joventut*», dins PANYELLA, Ramon (ed.): *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània*. Lleida: Punctum / Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània, p. 269-281.
- ESPINÓS, Joaquim (2009): *Història d'un entusiasme. Nietzsche i la literatura catalana*. Lleida: Pagès Editors.
- FARRÉ I VILALTA, Imma (2016a): «“Joventut” (1900-1906) i el darrer modernisme», 7 vol. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Disponible en línia: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/392733>> [Consulta: 12 d'agost de 2019.].
- FARRÉ I VILALTA, Imma (2016b): «La crítica teatral al setmanari *Joventut* (1900-1906)», *Els Marges*, 110 (tardor), p. 58-83.
- FARRÉ I VILALTA, Imma (2019): *La revista Joventut: literatura, modernitat i eclecticisme*. Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili.
- GENER, Pompeu (1902d): *Historia de la literatura*. Barcelona: Montaner y Simón Editores.
- GENER, Pompeu (1905): *L'intellecte grec antig*. Barcelona: Biblioteca Popular de L'Avenç.
- GENER, Pompeu (1919?): *El intelecto helénico: la poesía, el art dramático, la filosofía*, Barcelona: F. Granada y Cía.

- GENER, Pompeu (1947): *El intelecto helénico: la poesía, el arte dramático, la filosofía*, Mèxic: Ediciones Vértice.
- GENER, Pompeu (2007): *Mis antepasados y yo*. Lleida: Punctum / Aula Màrius Torres.
- JUFRESA, Montserrat (2013): «La imatge de Grècia en el pensament de Pompeu Gener», dins DOMINGO, Josep M. / LLOVERA, Anna (ed.): *De realisme. Aproximacions i testimonis*. Lleida: Punctum, p. 61-80.
- MALÉ, Jordi (2003): «Els tràgics grecs, entre el Modernisme i el Noucentisme», dins CABRÉ, Rosa / JUFRESA, Montserrat / MALÉ, Jordi (ed.): *Polis i nació. Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Clàssics, p. 235-254.
- MARFANY, Joan-Lluís (1982): «Modernisme i noucentisme, amb algunes consideracions sobre el concepte de moviment cultural», *Els Marges*, 26 (setembre), p. 31-42.
- MARFANY, Joan-Lluís (1986): «La liquidació definitiva: modernisme i noucentisme», dins RIQUER, Martí de / COMAS, Antoni / MOLAS, Joaquim (dir.): *Història de la literatura catalana*, vol. VIII. Barcelona: Ariel, p. 132-142.
- MEDINA, Jaume (1987): «Noucentisme i Humanisme», *El Noucentisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 79-98.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1900): *Carta autògrafa adreçada a Eudald Canivell (27 juny 1900)*. Biblioteca de Catalunya: ms. 2218, núm. 284.
- MIQUEL I PLANAS, Ramon (1921): «Bibliografia catalana del *Paris e Viana*», *Bibliofilia*, vol. II (1915-1920), p. 207-210.
- MURGADES, Josep (1987): «El Noucentisme», dins RIQUER, Martí de / COMAS, Antoni / MOLAS, Joaquim (dir.): *Història de la literatura catalana*, vol. IX. Barcelona: Ariel, p. 9-72.
- MURGADES, Josep (1995): «Constants històriques de l'antinoucentisme», *L'Avenç*, 194 (juliol-agost), p. 52-55.
- MURGADES, Josep (1996): «Sinopsi de l'antinoucentisme històric», *Llengua & Literatura*, 7, p. 105-125.
- MURGADES, Josep (2003): «Ús ideològic del concepte de "classicisme" durant el Noucentisme», dins CABRÉ, Rosa / JUFRESA, Montserrat / MALÉ, Jordi (ed.): *Polis i nació. Política i literatura (1900-1939)*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Clàssics, p. 9-32.
- PLA I ARXÉ, Ramon (1974): *El núcleo intelectual de «L'Avenç» en la evolución de la «Re-naixença» hacia el «Modernismo»*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- SUNYER, Magí (2012): «Una reflexió sobre el primer antinormisme», dins PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel (ed.): *Fabra, encara. Actes del III Col·loqui Internacional "La lingüística de Pompeu Fabra" (Tarragona, 17, 18 i 19 de desembre de 2008)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica, p. 169-176.
- TRIAS MERCANT, Salvador (2008): *Diccionari d'escriptors lul·listes*. Palma: Edicions de la Universitat de les Illes Balears.
- TRIVIÑO, Consuelo (2000): *Pompeu Gener y el modernismo*. Madrid: Verbum.
- VALENTÍ I FIOU, Eduard (1973): *Els clàssics i la literatura catalana moderna*. Barcelona: Curial.

ANNEX⁴⁴

Núm.	Núm. AP	Títol	Autor	Número, data i pàgines
I	1	<i>La escola de Pitàgoras</i>	SÒCRATES	206 (2 de gener), p. 49
II	2	<i>La estatua de Minerva</i>	ANÒNIM	
III	3	<i>Amor y las musas</i>	ANÒNIM	207 (28 de gener), p. 64
IV	4	<i>Els bous d'Augías</i>	ANÒNIM	
V	6	<i>La llantia y la clepsidra</i>	ANÒNIM	
VI	7	<i>La font del lleó</i>	ANÒNIM	211 (25 de febrer), p. 128
VII	11	<i>La herencia</i>	ANÒNIM	
VIII	12	<i>El rey Cresus</i>	ANÒNIM	
IX	13	<i>Las tres estatuas</i>	ANÒNIM	
X	48	<i>Las gracias y las musas</i>	ANÒNIM	217 (7 d'abril), p. 224
XI	49	<i>La corona</i>	ANÒNIM	
XII	50	<i>L'argenter</i>	ANÒNIM	
XIII	51	<i>Els tres capitalistes</i>	ANÒNIM	219 (21 d'abril), p. 260
XIV	116	<i>Las nous</i>	METRODOR	
XV	117	<i>Las pomas</i>	METRODOR	
XVI	118	<i>Las taronjas</i>	METRODOR	
XVII	119	<i>Ino y Semelé</i>	METRODOR	222 (12 de maig), p. 304
XVIII	120	<i>La noguera</i>	METRODOR	
XIX	121	<i>El camí de Roma</i>	METRODOR	

(Continua)

44. A la taula, la primera columna fa referència a l'ordre amb què es publiquen durant l'any 1904 els poemes a *Juventut* i la segona a la numeració assignada en l'*Antologia palatina*, tal com el mateix traductor fa constar en les respectives notes a peu de pàgina. Els tres darrers poemes sense numeració AP són extrets respectivament d'altres seccions (ap. 19 i 47) i dels apèndixs.

ANNEX (continuació)

Núm.	Núm. AP	Títol	Autor	Número, data i pàgines
XX	122	<i>L'or</i>	METRODOR	223 (19 de maig), p. 318
XXI	123	<i>La darrera voluntat</i>	METRODOR	
XXII	124	<i>L'horoscop</i>	METRODOR	
XXIII	125	<i>Els fills de Filina</i>	METRODOR	227 (16 de juny), p. 380
XXIV	126	<i>L'epitafi de Diofantès</i>	METRODOR	
XXV	127	<i>Democarés</i>	METRODOR	
XXVI	128	<i>El mal repartiment</i>	METRODOR	
XXVII	129	<i>El viatger y el pilot</i>	METRODOR	
XXVIII	130	<i>Las quatre fonts</i>	METRODOR	232 (21 de juliol), p. 465
XXIX	131	<i>Las tres aixetas</i>	METRODOR	
XXX	132	<i>La estatua de Polifèm</i>	METRODOR	
XXXI	133	<i>La font de Bacus</i>	METRODOR	
XXXII	134	<i>Las filadoras</i>	METRODOR	235 (11 d'agost), p. 515
XXXIII	135	<i>Els amoret</i>	METRODOR	
XXXIV	136	<i>Els rajolers</i>	METRODOR	
XXXV	137	<i>L'esfondrament</i>	METRODOR	
XXXVI	138	<i>Nicaret</i> <i>y sas amigas</i>	METRODOR	236 (18 d'agost), p. 531
XXXVII	139	<i>El gnomoner</i>	METRODOR	
XXXVIII	140	<i>L'eclipsi</i>	METRODOR	
XXXIX	141	<i>El naixement</i>	METRODOR	
XL	142	<i>L'aubada</i>	METRODOR	
XLI	143	<i>La mort de Sirtius</i>	METRODOR	238 (1 de setembre), p. 579
XLII	144	<i>La disputa de las estatuas</i>	METRODOR	
XLIII	145	<i>Ab deu minas mes</i>	METRODOR	
XLIV	146	<i>Ad dugas minas mes</i>	METRODOR	

(Continua)

ANNEX (continuació)

Núm.	Núm. AP	Títol	Autor	Número, data i pàgines
XLV	147	<i>L'assetge de Troia</i>	METRODOR	240 (15 de setembre), p. 610
XLVI		<i>El taverner</i>	DIOFANT	
XLVII		<i>L'ase y la mula</i>	EUCLIDES	
XLVIII		<i>Problema dels bous</i>	ARQUÍMEDES	254 (22 de desembre), p. 837-838

RESUM

Aquest treball aborda, a partir de l'estudi dels textos divulgatius i la lectura dels comentaris crítics recollits en la secció de crítica bibliogràfica, la presa de posició de la revista *Juventut* (1900-1906) envers la literatura clàssica, en especial de l'àmbit grecoromà en els primers anys de publicació i sota la influència de Nietzsche, i la divulgació i la defensa dels clàssics catalans, sobretot arran de l'entrada l'any 1904 de Ramon Miquel i Planas al setmanari, tot plegat en una conjuntura cultural que respon a les últimes tendències europees i que alhora projecta una mirada particular sobre el passat en les coordenades del nacionalisme i en un moment de confluència amb el noucentisme emergent.

MOTS CLAU: *Juventut*, literatura clàssica, clàssics catalans, modernisme, noucentisme.

ABSTRACT

Juventut and the Classics: modernity and genesis in its convergence with *noucentisme* (early 20th century Catalan culture)

Starting from a study of the popular texts and a revision of the critical commentaries in the bibliographical review section, this paper deals with the positioning of the journal *Juventut* (1900-1906) in relation to Classical literature, especially the Greco-Roman world, in its first years of publication under the influence of Nietzsche, and the spread and defence of the Catalan classics, particularly after the incorporation of Ramon Miquel i Planas into the weekly issue in 1904. All this took place in a cultural framework reflecting the latest European trends and which, at the same time, promoted a particular view of the past in the context of nationalism at a time of convergence with *noucentisme*, which was on the rise.

KEY WORDS: *Juventut*, Classical literature, Catalan classics, modernism, *noucentisme*.